

The Project Gutenberg eBook of Tupa Uudentalon veräjällä, by Onkel Adam

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Tupa Uudentalon veräjällä

Author: Onkel Adam

Release Date: July 27, 2009 [EBook #29520]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TUPA UUDENTALON VERÄJÄLLÄ ***

Produced by Tapio Riikonen

TUPA UUDENTALON VERÄJÄLLÄ

Kertonut

Onkel Adam [Carl Anton Wetterbergh]

Suomennos.

Tampere,

Emil Hagelberg'in ja kumpp. kirjapainossa, 1882.

Emil Hagelberg'in kustannuksella.

I.

"Aivan niin, juuri tässä pienen Kivi- ja Harmaasaaren välillä ajoi rovasti vainaja vaimoneen lapsineen sulaan — (knak, jää ritisee) noh, eteenpäin nyt, Polle — noh! ei mitään hätää, mutta tunnin kuluttua en enää ajaisi tätä tietä, silloin tässä jo on railo."

"Onko toki säädyllistä viedä matkustajaa tämmöistä tietä?" kysyi turkkiin puetettu herra, joka kyyristyneenä istui reessä, "onko vaan säädyllistä? Minä teen muistutuksen seuraavan kestikievarin päiväkirjaan."

"Oh, ei hätää mitään — heissaa Polle — ojennapas koipiasi, heposeni! Saan sanoa herralle, että kun minä uskallan panna eläimeni alttiiksi, niin ei herrankaan tarvitse pelätä — (knak!) jää vähän ritisee, mutta se on ilmanmuutteen tähden — muuten, niin juuri tässä upposi rovasti vainaja. Jää ei ole koskaan tällä kohden oikeen vahvaa, sillä tässä on virtainen paikka, mutta nyt on ollut kovat pakkaset."

Matkustaja vaikenen ajatellen: olkoon menneeksi. Pian oli tuo vaarallinen paikka kuljettuna ja Polle sai taas mennä lönnköttää tavallista kulkuaan; hevosen kaulassa oleva kellokin soi taas vanhalla yksitoikkoisella tavallaan.

"Näkeekö herra tuolla kauempana pimeää mäntymetsää kohden siintävän ikäänkuin saaren, jossa on lehdettäviä koivuja ja suuri tammi, joka viittaa saaren itäistä puolta kohden?"

"Näen."

"Sitä sanotaan Ulpukansaareksi."

"Vai niin."

"Sillä, katsokaas siellä —"

"Kasvaa ulpukoita."

"Eipä niinkään; sillä on nimensä erästä naisesta, joka nimitti itseään Ulpukaksi. Hän eli saarella kaksi vuotta, kuoli siellä ja sinne hänet hautasikin rovasti, joka upposi Uudentalon häistä palatessaan. Kuitenkin niin ymmärrettävä, että se tapahtui kuusitoista vuotta sitten ja rovasti upposi viime vuonna."

"Niin, sen kyllä ymmärrän, vaan miten oli Ulpukan laita?"

"Oi, siitä on pitkä juttu — en minä tiedä, mutta Ulpukasta käy monta kertomuta — toiset sanovat hänen olleen prinsessan, toiset taas neidin, joka kuului salaliittoon, minkä piti panna Gustavi Adolfin viralta pois ja joka sentähden tuomittiin Tammisaareen, — niin nimitettiin saarta ennen muinoin, mutta se nyt on vaihtanut nimeä — mutta maakirjassa on sillä vielä eteenkinpäin nimenä Tammisaari. Se kuuluu Uudentalon alueeseen ja on penikulman maasta; meidän käy matkamme siitä sivutse, missä tupa on ja kapteeni on pystyttänyt uuden kiven lähelle tupaa, ja kerrotaan että kapteeni käy siellä hyvin usein ja sitte hän palaa sieltä punaisin silmin, eikä kukaan käy saarella paitsi näin ja — hm."

"Mitä sitte?"

"Niin katsokaas, herra. Te saisitte kyllä nähdä tuvan sisustan, jos tahtoisitte; sillä minä olin utelias kerran kun kuljin tästä sivutse ja menin sinne; ja miten hölkytinkään erästä luukkua, niin se aukeni ja minä katsoin sisään —"

"Ja näit tavallisen tuvan."

"Eipä niinkään tavallisen — uskokaa herra!"

"No, mimmoisen sitte?"

"Oi, siellä oli vaan kultaa ja silkkiä. — Nyt hämärtää, ja jos herra tahtois nähdä sen, niin voitte kyllä, kun ette vaan sitä kerro kapteenille."

Matkustaja myöntyi ehdotukseen ja matka suunnattiin Ulpukasaarta kohti, joka talvisen aamun hohteessa aikoi yhä selvemmin näkyä. Kohta saapuivat he pienelle tuvalle, jonka haavikko peitti näkymättömiin ja jota suojaasi tuo mainittu suuri tammi. Aurinko nousi kirkkaana ja ihanana, sen säteet kimaltelivat lumisilla kentillä ja kuuraisilla puilla — kaikki loisti purpuran ja hopean värisenä, kun talonpoika, käyttäen entistä keinoaan, sai avanneeksi luukun ja matkustaja astui lähemmäksi, tarkastaakseen autioksi heitetyn rakennuksen sisustaa.

Päivänvalon epävakaassa hohteessa, joka ikkunan ruutuihin loistaen heitti pieneen huoneeseen vaalean punaisen valon, näki matkustaja kauniilla seinäpapereilla verhotun tuvan, jonka seiniä sitäpaitsi vielä koristeli muutama öljymaalauk. Huone näytti käden koskemattomalta — pieni kirjahylly oli huoneen toisessa nurkassa, yhdellä seinällä seisoivat mahonkipuinen laatikko ja toisessa nurkassa oli lasikuvun kattamana marmorilta näyttävä kuva, joka esitti jotakin merenjumalaa, joka sylissään piteli vesililjaa. Mutta lähinnä sitä ikkunaa, josta tähysteltiin, oli kullalla rikkaasti koreiltu kannel. Monta kieltä siinä oli katkennutta — koko kantele näytti hyvin kolkolta ja rapistuneelta, mutta sittekin hymyili kanteleen runkoa kaunistava keruupimin pää yhtä suloisesti ja yhtä autuaana kuin muinoinkin.

Matkustaja vaipui syviin mietteisiin, joista hänen kuitenkin pian herätti talonpoika sanoilla: "Nyt kai sitte suljemme kurkistusreiän. Eikö ole ihmeellistä — hä?"

"Hyvin ihmeellistä," lausui matkustava herra. "Miten pitkä on Niemelään?" kysäsi matkustaja, "se on kai näillä seuduin."

"Mitä vielä, tuolla kaukana se on — tunnetteko herra Heikkilää?"

"Tunnen ja en tunne — niin, kyllä minä tunnen hänen."

"Vai niin; hän on kapteenin poika, hän, vaikka on juuri kuin meikäläinen."

"Ajapa sinne, ukkoseni."

"Vai niin — no niin — mutta eihän herra huoli kertoa, että me saarella kävimme, siitä seuraisi vaan ikävyyksiä."

"En suinkaan; mutta miten on tuon asian laita?"

"Kas sitä minä en tiedä, mutta jossakin merkillisessä yhteydessä kapteeni Heikkilä on tuon saarinaisen kanssa. Siitä ei enää kukaan koko pitäjässä tiedä mitään, paitsi kapteeni itse ja vanha Mertta Veräjätuvassa — mutta akka on sekä sokea että kuuro, niin että ei hänestä mitään selkoa saa ja sitä paitsi ei hän ole muiden ämmäin tapainen."

"Miten niin?"

"Niin, kas hän voi olla kun niin tahtoo — ja sen hän tekeekin."

Pian ajoivat he Niemelän kartanolle ja matkustaja astui reestä.

Ensimmäinen, jonka hän näki, oli nuori mies, joka hakkasi puita. "Onko herra Heikkilä kotona?" huusi matkustaja jotenkin tuimasti, niin kuin tapana on, kun puhutellaan alemmaa kansaa.

"Hm, se on hän itse," kuiski kyytimies.

"Hm, vai niin."

"On kyllä," arveli kirvesmies naurahtaen, "toden totta, Heikkilä on kotona. Terve tuloa," lausui hän lähestyttyään vierastansa, "terve tuloa! Mutta teidän luvallanne kysyen, mikä on nimenne, herra?"

"Nimeni on Arvelin, lääketiedettä lukenut filosofian kandidaati — ja matkustan tätä tietä, sanoakseni professori Malmilta terveisiä."

"Kiitoksia, kiitoksia! — astukaa sisälle — tehkää niin hyvin! — miten se olikaan?"

"Kandidaati Arvelin," vastasi matkustaja ja kopisteli lunta jaloistaan; "vaikka arvonimiä kyllä ei tarvita."

"Astukaa sisälle — no, älkää kursailko! Kuule muoriseni! — Tiedätkö, tämä herra tulee yliopistosta ja tuo terveisiä Malmilta; sepä oli oivallista — no, ja Malm voi hyvin?"

"Niinpä todellakin, hän on onnellisin ihminen, minkä tunnen."

Tähän nauroi Heikkilä, nyökytti päätään vaimollensa ja sanoi: "kyllä kuulee, ett'ei herra tunne meitä."

"Mutta, hyvänen aika!" virkkoi vaimo, joka oli ilomielinen ja erittäin kaunis nainen, "eläähän Malm naimatonna."

"Niin, hän elää vaan tieteelleen."

"Vai niin; sanotaan hänen keittävän sekoituksia lasivadeissa ja että hän on jonkinlainen apteekari."

"Hän on kemisti, luonnontutkija, mies, joka on tuottava isänmaalleen kunniaa."

"Vai niin, mutta mitä hyötyä on semmoisista sekasotkuisista keitoksista? Viime vuonna kirjoitti hän olleensa vähällä räjähdyttää itsensä ilmaan, ja taas toisen kerran, että jotakin merkillistä ilmaa oli joutunut hänen keuhkoihinsa, niin että hän siitä sai säryn rintaansa. Mutta silloin Heikkilä kirjoitti hänelle, että hän viisastuisi ja heittäisi mielestään semmoiset hullutukset."

Näiden mietteiden kestäessä oli tuolla kauniilla naisella niin totinen, melkeenpä surullinen silmänluonti, että oli mahdoton nauraa hänen pientä kykyään arvostella tieteiden arvaamatonta tärkeyttä.

Nuori matkustaja oli pääasiallisesti tyytyväinen oloonsa tuvassa, jossa mikään ei ilmaissut enempää, kuin että se oli varakkaan ruotsalaisen talonpojan maja, ottamatta lukuun muutamaa kaunista

vaskipiirrosta, jotka tavallisten Jönköpöinkiläisten puupiirrosten asemesta koristivat seiniä sekä että ikkunalaudalla raamatun ja virsikirjan vieressä, myös oli maanviljelyskirjoja. Nuori vaimo askaroitsi lieden ääressä valmistellen aamiaista ja talon perillinen, pieni, noin vuoden vanha patruuna, istui orresta riippuvassa kopassa, joka oli kätkyen sijaisena. Kyytimies oli myöskin jo käynyt sisälle ja Heikkilä tutki vieraaltaan yhtä ja toista professori Malmista, johon hän myöskin lisäsi, että se sentään oli kummallista, kun Malmista ei tullut pappia.

Suurus oli hetkisen päästä valmis. Lumivalkea vaate peitti maalaamattoman pöydän; vastakirnutun voin lisäksi oli pöydälle asetettu sievään järjestykseen munakeitosta, savustettua sian lihaa, erinomaisen oiva juusto sekä hyvää surveleipää.

"Kas niin, herra Arvelin ja sinä Antti Ollinpoika, nyt haukkaamme palasen," sanoi isäntä ja istui pöytään.

Meidän filosofian kandidaatimme mielestä kai oli vähän hullunkurista syödä kyytimiehensä seurassa, vaan koe onnistui ja harvoin oli hän syönyt niin ahmivalla ruokahalulla kuin nyt.

"Usein olen professori Malmin kuullut puhuvan herra Heikkilästä," sanoi kandidaati.

"Niin isästäni."

"Ei, vaan teistä itsestä, herra."

"Minä en ole mikään herra — sen kyllä hyvin näette — minä olen talonpoika ja tahdonkin olla talonpoika — sen tietää Malm yhtä hyvin kuin minä itsekini."

"Kyllä — mutta minä ajattelin että —"

"No niin, kas siten ajattelee kaikki, siitä ei ole mitään sanomista; mutta jos tahdotte tehdä minulle mieliksi, niin sanokaa vaan minua Heikkiläksi tai ennemmin Erkiksi, sillä se on ristimänimeni, ja vaimoani Kristiinaksi tai Tiinaksi ja poika tuolla kopassa on nimeltään Pekka Aapo Malmin mukaan, josta pidän kuin veljestäni, vaikka hän onkin vaan lankoni ja vaari Uudessatalossa isäni jälkeen."

"Uudessatalossa," virkkoi kandidaati, "Uusitalo on kai suuri kartano?"

"Ei suinkaan, vaan talo, ja tämä on neljännes kruunun manttaalia."

Ulpukkasaari oli liiaksi jännittänyt kandidaatin uteliaisuutta, voidakseen olla sen nimeä mainitsematta, etenkin kun hän luuli Erkki Heikkilältä saavansa tietoja tuossa historiassa.

"Vai niin, eikö suurempi; mutta (kyytimiehelle) luulen kuulleen sinun sanoneen, että saaret, joiden sivutse kulimme, olivat Uudentalon aluetta."

"Ei muut kuin yksi."

"Niin, nyt muistankin, se — miten se taas olikaan?"

"*Tammisaari*," virkkoi Erkki.

"Aivan niin, siten se olikin, — se näkyi, olleen jotensakin suuri."

"Eipä niinkään, isäni käyttää sitä vaan lammaslaitumena."

"Onhan siellä toki torppa; luulin nähneeni siellä rakennuksen."

Erkin kasvat synkistyivät ja vaimonsa heilutti häilyvää kätkyttä kiivaammin kuin ennen.

"Se on tyhjillään," sanoi Erkki; "mutta olkaa hyvä ja ottakaa mitä on tarjottavaa — tehkää niin hyvin!"

Oli siis selvää, että jotakin salaista, jotakin erinomaisen merkillistä eli yhteydessä Ulpukkasaaren jutun kanssa — mutta miten saada selvä siitä? Tietohalu on nuoren kansan hyvä avu, emme siis saa paheksia, että kandidaati Arvelin tahtoi saada selon asiassa. Hän ei kuitenkaan saanut tilaisuutta tarttuakseen johtolankaan, vaan hänen täytyi jatkaa matkaansa, saatuaan tuhansittain terveisiä professori Malmille.

"Kuinka pelkäsin, että herra puhuisi pääni paulaan," pakisi kyytimies, kun he olivat ehtineet vähän matkan talosta.

"Mitenkä niin?"

"Niin, kun herra mainitsi saarta."

"Eihän se ollut vaarallista; luulen itselläni olevan oikeuden nähdä omilla silmilläni ja ottaa selko asiasta."

"Niin, niin, se on tietty."

"Mutta etkö sinä tiedä siitä asiasta mitään?"

"Tiedän kyllä vähäsen."

"Noh, tuo kuuluville sitte!" jupisi kandidaati närkästyneenä samalla tavalla kuin jos joku, kokiessaan päästä laatikkoonsa, huomaisi lukon olevan sekaannuksissa ja avaimen suulle jääneenä eikä kiertyvän edes eikä takaisin. Kyytimies kertoi jutun, jossa oikeastaan ei ollut mitään ajatusta, niin että kandidaati sen kuultuansa oli jotenkin yhtä viisas kuin sitä ennenkin; mutta uteliaisuutensa on hän juurruttanut muihin, joten historia on tullut niin tutuksi, että se voi olla kertomuksen aineena.

II.

Uudentalon Veräjätupa oli kuuluisa koko siinä seudussa; sillä jokainen, ken oli matkustanut sitä tietä, oli vaihtanut sanasen akan tai hänen poikansa Antti Pietarin tahi häntä nuoremman tyttären Priita Stiinan kanssa. Antti Pietari oli noin yhdentoista vuotias, Priita Stiina vaan kahdeksan; kumpainkin heistä oli eri muotoinen, vaikka molempien ulkomuoto todisti vahvuutta ja terveyttä. Antti Pietarilla oli vaalea tukka, Priita Stiinalla musta, pojalla siniset, tytöllä ruskeat silmät; poika oli tyly, melkeinpä äreä, tyttö taas huimapäinen kuin tuuliaispää. Oli talvi — kova talvi vuonna 1830 — tuo mainio veräjä, josta tuvalla oli nimensä, oli nostettu koukuistaan ja seisoi aidan nojalla; matkustajat tuskin huomasivat silmätä peittynttä tupaa ikkunan edessä olevine aitoineen ja katajapensaineen, jotka vehreinä olivat ikäänkuin vartioina molemmin puolin ovea. Tuvassa asui leski lapsineen ja iso-äitineen, joka kehräsi päivät pitkään ja luki lasten kanssa.

Oli, niinkuin sanottiin, talvi vuonna 1830. —

Oli varhainen aamu. — Priita luki katekismoläksyään, iso-äiti kehräsi ja äiti valmisteli aamiaista, asettaen pöydälle suuren vellivadin ja sen ympärille pienet kivivadit lusikoineen.

Sur, sur! sanoi rukki, tik, tak! sanoi kello; Posse, talon uskollinen koira, haukotteli ja näytti miettivältä siinä kun istui valkeesen tuijottaen — kaikki oli yksitoikkoista ja niin hiljaista, että itse hiljaisuus kuului. Tämä näkyi ikävystyttävän tyttöä, jota jo monasti oli muistutettu istuessaan pitämään jalkansa hiljaa; vaan sepä ei olekaan helppoa, kun veri vilkkaana virtaa suonissa. Näkyi selvästi, että Stiina odotti sopivaa tilaisuutta, saadakseen avata pienen puhepussinsa ja kun Antti Pietari tuli sisään, tuoden mukanaan muutaman puukalikan, saikin hän semmoisen.

"Ulkona on kai kovin kylmä, Antti Pietari? Tuuleeko siellä kyllä?"

"Tuulee maar."

"Sen kyllä kuulin yöllä, sillä minä olin valveilla, minä, ja ajattelin Ulpukkaa."

"Vaiti, Stiina, ja lue!" sanoi iso-äiti — sur, sur, sur —

"Minä jo osaan kaikki; mummo saa kyllä kuulustaa," väitti Stiina ja antoi katekismion akalle, joka heti ryhtyi opettajatoimeensa ja kuulusti tyttöä.

"No niin — kas sitä! Mitä se on? annapa olla, Posse — voi seistä hiljaa? Mitä se on?"

Tyttö luki ristissä käsin, luki hyvästi, mutta tummat, vilkkaat silmänsä vilkkuivat Antti Pietarissa, joka oli heittänyt kantamuksensa valkeaan ja nyt syvästi tutkien luki erästä alutonta ja loputonta kirjaa, jonka aarteen hän oli löytänyt romukopasta, minkä isä eläissään oli ostanut pastori Oksasen huutokaupata. Läksy oli lopussa ja heti mursi puhetulva tiensä.

"Niin, minä ajattelin Ulpukkaa, sanoin ma."

"Mitä lorumaista se on Ulpukasta?" kysyi mummo äreästi.

"Niin mummo, siitä kertoi vanha Tarkki viime viikolla tuolla

Pikivuvassa, tiedättehän — kun olin rohdinlankoja viemässä."

"Ne ovat vaan tuhmuuksia."

"No mitä tuo Tarkki retus sanoi?"

"Niin mummo, hän kertoi pitkän sadun Ulpukasta, miten kerran oli pieni tyttö, joka lähti metsään ja siellä tapasi hän Ahdin, joka vei hänen mukanaan — ja laulun siitä oli hän kuullut laulettavan tuolla Tammisaaren lähellä."

"Mitä hän sanoi?"

"Hän kertoi siihen aikaan soutaneensa kerran Tammisaarelle ja kuulleensa sieltä niin, niin kauniin laulun että hän unohti kokonaan onkimisensa, sillä, katsokaas, mummo, hän oli soutanut sinne onkiakseen ahvenia, kertoi hän. Ja kuului niin kaunis soitto ja laulu metsästä, sanoi hän; mutta hän pelästyi, sillä hän luuli laulajan olevan meren neidon — niin, siten luuli Tarkki; mutta niin kuuli hän tuon korean laulun Ulpukasta ja sen hän vieläkin muistaa."

"Noo, ja sitte?" kysyi iso-äiti innokkaasti.

"Oi, ei mitään muuta; mutta hän puhui prinsessasta, jolla oli ruunu päässään ja pitkät, mustat kiehkurat ja joka oli puettuna valkeisin vaatteisin, jonka hän kerran näki rannalla, mutta silloin Tarkki kätki itsensä pensasiin ja oli siksi kun hän taas meni metsään — ja sitte lauloi hän taas; mutta Tarkki pelkäsi niin, ett'ei tohtinut mennä hänen jäljessään; sillä ei se ollut oikea ihminen, mummo, vaan noita, niin Tarkki luulee."

"Vai niin."

"Nyt olen maannut valveilla koko yön ja ajatellut laulua; mutta en saa sitä kokonaiseksi. Laulu oli pienestä tytöstä, joka kävi karjassa." — Ja nyt lauloi tyttö:

"Käy orponen metsällä paimenna
Ja torvensa vuorilla kaikuu,
Ja äänen hän kuulee laineilta,
Siell' Ahdin kantelo raikuu.
Äl' usko sä viettely-ääntä!"

"Kas niin on alku; mutta enempää en muista — onhan se kaunis, hyvin kaunis, mummo, äiti ja sinä Antti Pietari?"

"On kyllä," vastasivat äiti ja mummo; mutta Antti Pietari katsahti totisena kirjastaan.

"No, mitä sinä sanot, Antti Pietari, eikö se ollut kaunis laulu?"

"Eipä kehuttavaa. Olisi parempi, kun lukisit katekismoa, kuin että loilotat lauluja."

"Niin kyllä, se olisi parempi," kertoivat sekä äiti että mummo; jos kohta laulunsa ilahdutti Stiinaa, niin suostumusta hän kumminkaan ei saanut omaisiltaan.

Mutta Stiina ei ollut sen luontoinen, joka väsy ensimmäisestä onnistumattomasta kokeesta, hän mietti miettimistään lauluaan ja sana sanalta ja lause lauseelta johtuikin mieleensä ja muodostui pitkiksi riveiksi, mutta ajatuksetta. Stiina istui juuri selittelemässä rohtimien solmuja kun Posse syöksähti levoltaan ja haukkui kovasti, vaikka suopeasti. Tuon viisaan eläimen käytöksestä näki selvään, että hän kuuli tutun jalan astunnan lumessa, ja oikeenpa ovi aukeni ja itse Tarkki astui sisään.

"Jumalan rauha! Muijat jo jalkeilla," sanoi Tarkki ja kopisteli lunta jaloistaan, niin että vanha lattia vavahteli.

"Jumalan rauha!" vastasivat äiti ja mummo, mutta Stiina huudahti: "Kas tuossa tulee Tarkki! nyt mummo itse saa kuulla laulun Ulpukasta."

"Oi semmoisista ei mummo pidä väliä, vaan pienet lapset," vastasi Tarkki naurahdellen. Tarkki oli vanha soturi, joka oli saanut eron ja "eläkkeen" valtiolta, noin 32 killingin suuruisen kuukaudessa. Kesken kaikkia sanoen olisi hullunkurista nimittää sellaista pensionia "eläkkeeksi," ell'ei se samassa olisi surullista. Erään kenraalskan huviksi valmistetussa karkumarssissa oli Tarkki kompastunut kantoon ja murtanut kätensä niin pahasti, ett'ei hän enää mieheksi tointunutkaan, varsinkaan sitte kun luuvalo oli siihen lisäksi tullut. Tämä teki sen, että Tarkki vanhoina päivinä ei kyennyt työhön, vaan hänen täytyi käydä leipäpalojaan pyytämässä mieron tiellä. Mutta Tarkki oli myös retus, niin kuin mummo sanoi; mutta iloinen, suuttumaton retus, joka huvitti monta, vaan ei käynyt vaivaksi kenellenkään. Hän oli seudun jokapäiväinen sanomalehtihenkilö, joka asetti somaan sopusointuun

sanomalehden kaikki värit, valkoisen, harmaan ja punaisen. Vanha Tarkki tiesi kaikki ja mitä hän ei tiennyt, sen hän sommitteli, miten parhain taisi.

"Kas niin, Jumalan rauha! miten paljo kello on?" virkkoi vanha mies, katsoen ympärilleen iloisilla "pullakkasilmillään," niin kuin Stiina sanoi. "Mummo näyttää niin mieltivältä — hm, eivätkös rohtimet kestä?"

"Kestävät kyllä, Tarkki", myhäili muija, joka oli päättänyt kohdella vierastaan tylästi, mutta jonka oli mahdotonta estää hymyään, nähdessänsä suojelemaan hulluttelijan ahavoituneen naaman ja pullakkaat silmät.

"Kuulkaas, kun tiedän uutisiakin, Uudessatalossa on vieraita, pitkä herrasmies"

"Vai niin, kuka hän lienee?"

"Niin, kas siinä pulma, mutta vanha Tarkki tietää sen kyllä — se on proviisori Upsalassa, proviisori tai professori tai jotakin sinnepäin, jonka on määrä opettaa kapteenin poikaa, sillä nyt ei hänen oppinsa riitä muka."

"Vai niin, aikooko hän niin; voi toki kuinka rikkaat maksavat lapsistaan."

"Niin kyllä ja oppineita pitää kaikista nykyään tulla; niin ei ollut ennen muinoin ja kelpo kansaa silloinkin oli — hä, hä — kapteeni ei ollut tuhma hänkään. Minä muistan hänen vänrikki-ajoiltaan Saksassa ja Norjassa; hän oli mies täynnä henkeä ja elämää! Tulkaa, pojat, sanoi hän, hakatkaa päälle, sanoi hän, kuin hiiden pojat, sanoi hän, ja me menimme. Mutta, kas pojasta pitää tulla oppinut mies, hänestä poikaraukasta, ja pitää pakata hänen päähänsä kaikenlaista, josta ei mitään hyötyä ole."

"Tottakai siitä hyötyä on," keskeytti Aapo Pietari katsahtaen kirjastaan.

"Kuulkaas vaan, muna on viisaampi kanaa" nauroi Tarkki. "Niinkö sinä arvelet poikanulikka! Tahtoisit ehkä lukea kapteenin luona, mitä? Kenties pianikin kyllästyisit siihen herttaisuuteen — hä."

"Oi, hän on oikein hurmaantunut kirjaansa," sanoi mummo; "jospa niin olisi Stiinankin laita mutta häntä ei saa muuten lukemaan kuin pakolla."

"Vai niin, kyllä hän siitä paranee."

"No ehkäpä. Minkä näköinen tuo proviisori oli?"

"Niin, hän oli pitkä pulska herra, tukka lyhyeksi leikattu niskasta ja käheröity otsalta, ja minä ajattelin itsekseen: miltähän sinä juuri näytät kapteenin rinnalla — sillä kas kapteeni ei rakasta koreutta nyt enempää kuin silloinkaan kun rouvansa eli; mutta muutamaa vuotta sitä ennen oli hän oikeen korea; mutta sitte hylkäsi hän kokonaan koreuden."

"No ei hän suinkaan keikaile, Jumala nähköön. Mikä oli tuon herran nimi?"

"Joka sen tietäisi. Mutta kyllä sen saatte kuulla vastaisuudessa."

"Mutta, rakas Tarkki, laulakaa tuo laulu Ulpukasta," pyysi Stiina.

"Oi, ei lapseni! äijän on tänäpäivänä äänikin sorruksissa. Kuulkaas, olitteko kirkossa eilen?"

"Minä olin," vastasi äiti.

"No, enkö minä vetänyt nuottia niin pitkälle, että lukkari oli vähällä tukehtua?"

"Vai niin, oliko se Tarkki, joka niin tavattomasti huusi siellä alapäässä kirkkoa?"

"Niin oli; minä löin vetoa venyttääkseni pitemmältä kuin lukkari ja Virtanen, lukkari, kiukustui niin, että olisi lyönyt minua — sillä katsokaas, se tiputtaa hänen kunniaansa, jos joku pitäjässä laulaa paremmin kuin hän; mutta kas hän ei tuntenutkaan vanhaa Tarkkia, joka niin monta kertaa on laulanut virttä sotaväen rukouksissa ja laulaa paremmin kun viisitoista lukkaria arkkhiippakunnassa."

"Se ei ollut kauniisti tehty, Tarkki," muistutti mummo.

"Vai niin, no, eihän se aivan pahastikaan ollut, sen mukaan kuin minä ymmärrän; se oli Jumalan kiitokseksi ja kunniaksi, vanha mummo. — No, Antti Pietari, älä siinä istu ja tuijota kirjaan, menehän hakemaan puukalikoita, että näemme puhella."

Poika totteli, sillä hän oli todellakin laiminlyönyt tehtävänsä ja unhottanut kaikki risaisen kirjansa tähden.

"Jumala yksin tietää, mitä tuosta Antti Pietarista tulee, hän on laiha säippärä ja köyhä eikä ole hänellä vähintäkään halua työhön, hän poimii vaan kiviä ja kukkia ja lukee kirjoja missä vaan saa niitä kynsinsä ja sanoo minulle: mummo, kunpa sentään osaisi latinaa — eikö mummo osaa latinaa vähääkään? kas hän on kuullut, että latina on niin hyvää."

"Niin, se on papin työtä," muistutti Tarkki.

"Mutta se ei mitenkään käy laatuun; pojasta tulee heittiö, raukka koko elinajakseen."

"Niin, se tulee siitä, että hän tahtoo lukea," jatkoi pikku Stiina erityisellä äänenpainolla, varmaankin sentähden, että se jotakin vaikuttaisi.

"Oi, kaikkia voi olla joko liian paljo tai liian vähä; hän on liian paljon, sinä liian vähän kiintynyt kirjaan — siinä vika. Oi, niin ei taida Erkin tuolla olla aivan parasta; isänsä jankuttaa ja toruu; mutta poika ei tahdo — ja niin on hänen täytynyt tehdä viimeinen koetus, ottaa koulumestari taloon. Semmoista turhamaisuutta! Jos pojasta ei ole kirjamieheksi, niin tulee hän kai muutenkin toimeen, paras kaikista on, että hänellä on talot ja majat, ett'ei isän kuoltua joudu puille paljaille. Ei, mutta kas, hänestä pitää tulla herra ja sitävarten häntä koulutetaan; sillä hän on, Jumala nähköön, herraväen lapsia ja niistä täytyy kaikista tulla oppineita muka, olkoon niin Jumalan tahto tai ei. Totta meidän Herramme tuommoisia ymmärtää, mutta sille ei voi mitään, että luo herrasväen lapsen semmoiseksi, joka ei voi lukea ja köyhän lapsen taas semmoiseksi, jonka päähän pystyy kaikki. Sitä ei voi auttaa, mutta kuitenkin annetaan herrasväen lapsille oppia ja köyhän lapsi jätetään tiedottomuuteen, näyttääksemme meidän Herrallemme ett'ei se ole vaan me, jotka muodostamme ihmisiä."

"Voi, kuinka synnillisesti te juttelette."

"Synnillisestikö? Ei, mummoseni, minä todellakin olen nähnyt niin monta kenraalia, jotka olisivat paremmin sopineet ojaa kaivamaan ja niin monta pappia, joista Herramme aikoi torpparia, eikä rahtuakaan muuta, niin ett'ei se suinkaan ole synti — enkö ole nähnyt sotamiehiä, jotka olisivat kelvanneet kenraaleiksi ja monta torpparia, joiden olisi pitänyt olla pappia; minä tiedän sen olevan totta; mutta kas meidän Herramme ei ole siihen syyllinen, sillä ihmiset ovat aina Häntä viisaammat."

"Oi, miten hän puhuu!"

"Vai niin," keskeytti Tarkki vähän kiivaammin. "Eikö Jumalamme luonut meitä kaikkia oman kuvansa mukaan ja kuitenkin rikasten lapset pauloittavat itsensä, saadakseen vyötärönsä niin hoikaksi kuin ampiaisen; sillä katsokaas, Herramme ei osaa tehdä oikeata mamsellia, vaan sen täytyy tehdä kureliiveillä — ja eivätkö he pue itseään kummituksen näköiseksi, niin että on synti ja häpeä. Ei, mummo, kyllä Jumala on viisas; mutta on niin vähän semmoisia ihmisiä, jotka eivät luulisi itseään viisaammiksi."

III.

Oli todellakin totta, mitä vanha Tarkki kertoi, että Uuteentaloon oli tullut opettaja. Se oli eräs ylioppilas, joka oli saanut tuon tärkeän tehtävän, opettaa nuorta Heikkilää kelpo virkamieheksi, uskonnon, valta-istuimen ja isänmaan tukeeksi; sillä jokainen, joka antautuu kruunun palvelukseen, pitää sen velvollisuutenaan. Nuori mies, joka tämän toimen oli saanut, oli aivan yksinkertaisesti nimeltään Lehtonen, mutta hän oli etevä poika ja kotiopettajaksi oli hänen määrännyt pehtorinsa yliopistossa, professori Maununpoika, joka vanalta ystävältään kapteenilta oli saanut näin kuuluvan kirjeen:

"Kiireesti, Uudessatalossa 2/XII 1830.

Veli!

Poikani on nyt kymmenen vuotta, enkä minä jaksa oppia hänen päähänsä ajaa — joko hän on tölppöpää tai sitte nero; sillä luonnollisella tavalla ei hän voi mitään oppia. Lähetä sentähden minulle mies, jolla on enemmän kärsimystä kuin minulla, että saan tietää, kelpaako poika Kuninkaallista Majestetia ja kruunua palvelemaan tai ei. Entiseltään on jo tarpeeksi monta kelvotonta yhtähyvin oppineissa kuin muissakin, niin ett'ei minun poikani tarvitse enentää niiden lukua. — Rakas veli, sinä tunnet ja tiedät mielipiteeni. — Tervehdä rouvaasi ja lapsiasi vanhalta Heikkilältä."

"Tuo kunnan kapteeni Heikkilä on jotenkin omituinen ihminen," arveli professori kääriessään kokoon tuon hullunkurisen kirjeen. "Herra Lehtonen saa tyytyä häneen semmoisena kuin hän on ja myöntyä hänen pieniin oikkuihinsa; mutta hän palkitsee hyvästi ja sydämensä on läpikotaisin hyvä, jalo ihminen, josta pidän kuin omasta veljestäni."

Sekaisilla tunteilla, niin kuin sanotaan, nousi tuo nuori mies reestä, nähdäkseen ensikerran tuon omituisen ihmisen silmästä silmään. Hän ei milloinkaan ollut nähnyt ihmistä, jota olisi saattanut sanoa erinomaiseksi, sillä keiloissa on kuningas ainoa erinomainen, sentähden että sillä on pää ja niinhän on ihmistenkin kesken. Kelpo Lehtonen oli vaan nähnyt yhäntä ihmisiä; vaan nyt oli hän kohtaava ihmisen, joka valettaissa ei ollut onnistunut eikä siis ollut muiden tapainen.

Kapteenin ulkomuodossa ei ollut mitään erinomaista. Hän oli pieni, laiha mies, hyvin terävillä kasvojen piirteillä, tuuheilla kulmakarvoilla ja vähän kaljupäinen.

"Vai niin, Maununpoika voi hyvin. — No, miten hoitaa hän professori-virkaansa?"

"Hyvin kaikkein mielestä."

"Istukaa, herra! — vai niin; ja hänellä on sävykäs vaimo? Istukaa, herra! se vaivaa minua kun te seisotte minun istuessani."

Kapteeni oli todellakin irtautunut, mutta mukavammin kuin tavallisesti istuessa; hän oli nojallaan sohvalla, jalat tuolilla.

"Hänellä on viehättävä perhe."

"Vai niin. Polttaako herra tupakkaa?"

"Poltan vähän."

"Pitäkää piippuun siis, tupakkaa on tuolla."

"Kiitän nöyryydestä."

"Nöyryydestä?" kertoi kapteeni kylmästi; herra Lehtonen punastui ja ajatteli: tuopa hassunaikainen patruuna!

"Jättäkää kursailut ja sievistyslauseet, herra; jos teitä haluttaa polttaa, niin ottakaa piippu, jos ei, niin antakaa olla. Täällä te nyt olette kuin kotonanne ja elätte niin kuin vaan parhain tahdotte. Niin, se oli oikein," lisäsi hän ystävällisesti, kun herra Lehtonen melkein suuttunena otti piipun ja pani siihen tupakkaa.

Herrat olivat pian järjestyksessä; mutta kapteeni keskeytti kohta alkavan keskustelun ja sanoi: "Kutsukaa piikkaa tuosta ovesta, nimensä on Mertta, — meidän kai tulee tutustua poikaan."

"Niin, olisi hauska nähdä häntä," sanoi kotiopettaja ja meni, vaikka vastenmielisesti, näytetylle ovelle ja huusi: "Kapteeni kutsuu Mertta neitsyä tänne!"

"Ei toki niin, herra, oletteko riiviössä!" huudahti kapteeni hypähtäen istualtaan ja kertoi käskynsä: "kapteeni kutsuu Mertta piikkaa tänne. — Luulen että nuo Upsalan professorit eivät opeta oppilaitaan punnitsemaan sanojaan."

Kotiopettaja oli vastata jotenkin terävästi; mutta Mertta tuli samassa ja sai käskyn hakea Erkkiä.

"Kyllä, Erkki on tuvassa puusepän työtä tekemässä," oli vastaus.

"Käske hän tänne semmoisena kuin hän on," sanoi isä; "istukaa, herra! Totta puhuen on poika, semmoinen kuin hän onkin, kiltti poika, mutta saada hän lukemaan, kas siinä vastus, ja sitäpaitse olen minä kenties kykenemätön lapsia opettamaan."

"Siihen tarvitaan erityistä tottumusta," sanoi kotiopettaja.

Pian tuli Erkki. Hän oli vahva ja ijjälleen hyvin vaurastunut poika. Kasvonsa olivat suorat ja rehelliset, silmänsä vilkkaat ja älykkäät. Herra Lehtonen ajatteli sentähden heti: "typerämpien poikien olen nähnyt suorittavan tutkintonsa."

Kotiopettaja alkoi keskustella ja huomasi kohta pojan olevan teräväpäisen, sekä että hänellä oli vilkas käsityskyky, joka usein sattui lystilliseksi.

"Kuulustelkaa mitä hän osaa; vanha mamselli on opettanut hänelle katekismoa ja minä historiaa,

maatiedettä ja vähän latinaa; mutta itsekään en osaa juuri mitään, opetus ei ole sen tähden onnistunut. Luullakseni on mamsellin opetus paras, sillä hänen ainettaan on poika oppinut kuin papukaija ja sehän on keino tulla oppineeksi mieheksi. Historiassa on hänellä omat ajatuksensa ja hän väittelee minun kanssani niin ett'en kestä sitä."

Herra Lehtonen hymyili surkutellen isä raukan huolia, ajatellen oman etevyytensä tekevän vaikutuksen. Katekismoläksyt olivat todellakin papukaijan tavoin opitut, mutta historiaa oli nuori herra suvainnut tutkien lukea. Vuosilukuja ei hän niin säntilleen muistanut, mutta aikakausista muodosti hän kuvauksia ja arvosteli toimivia henkilöitä niin elävällä vakuutuksella, kuin jos olisi hänellä ollut kunnia persoonallisesti heitä tuntea, Kauvan ei kestänyt, ennen kun jo opettaja ja oppilas väittelivät, ja jollakin tavalla päästäkseen asiasta, keskeytti herra Lehtonen keskustelun sanoen: "no niin, paljoo ei Erkki osaa, mutta kyllähän harjaantuu." Itsekseen ajatteli hän: "Jumala varjelkoon jokaista köyhää ylioppilasta saamasta tuommoisia oppilaita!"

"Mene ulos, Erkki", sanoi isä; "huomenna on sinun lukeminen tämän herran edessä."

"No, mitä pidätte pojasta?"

"Hän on reipas poika."

"Kyllä, kelpo poika hän on; mutta koetelkaa nyt, mihin hän kelpaa, neljäntoista päivän kuluttua tahdon tietää hänen loppuehtonsa."

"On vaikeata niin lyhyessä ajassa..."

"Nähdäkö, kelpaako poika lukemaan tai ei? Sitä en tahdo uskoa; jos hän lukee, niin hänen pitää mennä pitkälle — raukaksi hän ei saa jäädä."

Neljätoista päivää oli kulunut. Opettaja pyysi pitennystä, se myönnettiin. Vihdoin oli kausi kulunut ja herra Lehtosen tuli tehdä tili vaikutuksestaan.

Tultuaan kapteenin luo, näki hän siellä olevan vieraita. Kapteeni istui vanhalla tavallaan ja melkein yhtä mukavasti istui eräs vanha sotilaskin piisin vieressä. Vanha mies nousi istualtaan ja kumarsi syvään maisterille, joka vaan huolimattomasti nyökäytti päätään ja lähestyi kapteenia pyytääksensä puhutella häntä yksinään. Vaan kapteeni katsoi häneen terävästi sanoen: "herra varmaankaan ei tiedä, kuka tuo ukko on, kosk'ette näe häntä."

"Minäkö en näe? Kyllä, mutta minä en tunne häntä."

"Niin, katsopas, Tarkki, tämä on meidän kotiopettajamme," puuttui kapteeni puheeseen, "hyvin kiltti, lukenut mies; ja hän tuolla, tuo ukko, on vanha Tarkki, joka silloin taisteli kuninkaansa ja isänmaansa puolesta, kun herra tuli kouluun. Hän on monta kovaa kokenut, vanha Tarkki — istu, vanha toveri! Istukaa, herra, ja jutelkaamme hetkinen! Vai niin," sanoi kapteeni vähän ajan vaiti oltuaan, "poika on hullu."

"Niin on; mutta sekä mummo että minä olemme koettaneet opettaa häntä viisastumaan ja äiti raukkansa on itkenyt katkeria kyyneleitä, mutta kaikki on samantekevää."

"No," jatkoi kapteeni kääntyen opettajan puoleen, "no miten on Erkin laita?"

Herra Lehtonen näyttäytyi arvelevalta. "En voi sanoa mitään lohdullista."

"Vai niin! No entäs sitten?"

"Erkillä on hyvä käytännöllinen pää, käytännön hän heti käsittää, mutta itse tieteellisen perustuksen hän jättää, unhottaa; sanalla sanoen, hänellä, suoraan puhuen, ei ole halua."

"Vai niin," myhäili kapteeni.

"Niin," jatkoi maisteri, "minusta todellakin tuntuu ikävältä sanoa olevani liikaa täällä."

"Hm, se oli ikävää maisterille. Vai niin; se on teidän vakuutuksenne, ett'ei Erkistä ole kirjamieheksi?"

"En tahdo väittää, ett'ei hän jollain tavalla voisi hinata eteenpäin ja ottaa kameraali-tutkinnon, mutta..."

"Jumalan kiitos," sanoi kapteeni ja nousi istualtaan; "minä todellakin pelkäsin teidän pelkästä kohteliaisuudesta sanovan Erkin professori-ainekseksi. Jumalan kiitos! Kiitoksia herra! Vai niin, te pidätte siis itseänne liikana täällä?"

"Niin, en luule voivani..."

"Jumalan kiitos siitä!"

Maisteri loukkaantui tietysti, vaikka jo jotenkin oli tutustunut isäntäänsä. "Niin, minä olen valmis lähtemään huomenna."

"Vai niin, mutta oletteko toiminut niin, että jotakin hyötynään nyt lähдете Upsalaan?"

"Enpä niinkään, mutta jos kapteeni tahtoo niin..."

"En minä maksa palkkaa tyhjästä," sanoi kapteeni naurahtaen.

"Minä en voi sitä vaatiakaan," sanoi kotiopettaja suuttuneena.

"Ja te luulette, ett'ette olisi saanut täyttä palkkaanne, vaikka olisitte lähtenyt ensimmäisenä päivänä? Puhukaamme järkevästi. Eihän teillä nyt ole mitään tekemistä Upsalassa, eikö niin?"

"Niin, en voi kieltää otaksuneeni, että olisin poissa koko vuoden."

"Siinä tapauksessa jäätte paikallenne ja annatte Erkin lukea niin paljon kuin tahdotte, vähän lukea ei taida haitaksi olla; mutta te saatte tänne toisen opetettavaksenne — sen hankkii Tarkki. Sinä Tarkki menet Veräjätuvasta noutamaan tänne Antti Pietarin."

"Oi, miten poika ihastuneekaan!" sanoi Tarkki ja hänen pulleat silmänsä kiilsivät ilosta. Se ilahutti aina vanhaa Tarkkia, kun näki muita iloisina ja sen tähden oli hän semmoinen retus kuin hän oli.

* * * * *

Veräjätuvassa syntyi iloa kattoon saakka, niin kuin sanotaan, Tarkin tuodessa sanomaa. Mummo kiitti Jumalaa, joka huojensi hänen suurinta suruaan, sillä hän oli varma siitä, että Antti Pietari luopuisi hullutuksestaan, kun saisi kokea miten vaikeata on todenteolla lukea. Tähän johtopäätökseen oli hän tullut siitä, kun hän oli nähnyt, millä riemulla koulupojat tulevat kotiin lupa-ajoksi ja miten vastenmielisesti he taas palaavat kouluun. Tästä oli hän päättänyt lukemisen olevan vaikeata työtä, jota kukaan ei valitsisi, jos valinnan vapaus olisi.

Antti Pietari sitä vastaan näki jo hengessään itsensä haudatuksi kirjojen keskelle, lukien niitä kaikkia, niin kuin mehiläinen, joka lentää kukasta kukkaan, sekä makeisiin että katkeriin, mutta kaikista imee vaan hunajaa. Hänestä tuntui juuri kuin hän, ikään kuin erämaassa, yht'äkkiä olisi huomannut virkistävään lähteen, tai ikään kuin haaksirikoon joutuneena olisi tuntenut noissa lauhkeissa tuulahduksissa hajua maalta, joiltakin ihanilta maustinsaarilta.

Seuraavana päivänä oli Antti Pietari täydessä työssä. Hänen voimansa ja halunsa vaan enenivät eivätkä suinkaan, niin kuin mummo oli edellyttänyt, vähentyneet.

Olipa Uudessatalossa kaksi, jotka sydämensä pohjasta surkuttelivat toisiaan. Erkki surkutteli Antti Pietaria, joka ei parempaa ymmärtänyt, kuin istua kököttää kirjan ääressä; Antti Pietari taas Erkkiä, kun ei häntä huvittaneet tutkimukset, vaan hän mieluummin teki työtä. Kumpikin piti itseään onnellisempana ja niinhän tulee ollakin.

Kotiopettaja kertoi Antti Pietarin hyvästi edistyvän. "Hän on todellakin harvinainen poika; jos hän olisi parempien ihmisten lapsia, voisi hän mennä pitkälle."

Kapteeni käänsihe aivan kuin jokin olisi häntä pistänyt. "Mitä, parempien ihmisten? Vanhempansa ovat rehellistä väkeä ja se on suuren arvoista. Sitä paitsi näette, hyvä herra, Jumalamme jakavan oikeuden mukaisesti."

"Minä en ymmärrä teitä, herra kapteeni."

"Vai niin, herra ei ymmärrä, että minun poikani saa talon eikä kelpaa lukijaksi; Antti Pietarilla ei ole tilkkuakaan maata, mutta hänellä on halu lukea — mikä on seurauksena siitä? Se että Erkistä tulee talonpoika ja Antti Pietarista herra — sitä on Jumala tarkoittanut."

"Voi niin olla."

"Niin, se ei ainoastaan 'voi niin olla,' vaan se on varma, herraseni!"

"Minä en sitä epäile," sanoi herra Lehtonen huultaan purren, osaksi suuttumuksesta, osaksi nauruaan pidättäkseen; sillä herra kapteenin ulkomuoto ilmaisi hänen nyt olevan filosofin.

"Katsokaas, herra, kun tulette maailmaan, niin tulette huomaamaan ihmisten olevan oikeen hyviä kun

vaan saavat paikkansa, oikean paikkansa. Miltä näyttäisi jos istuttaisi hedelmäpuita kivikkomäkiin ja katajapensaita puutarhaan? Hedelmäpuut jäisivät hedelmättömiksi; ja vaikka satoja kertoja ymppäisi omenia ja kirsikoita katajapensaisiin ja vaikka niitä pensaita siistisikin, niin että olisivat puiden näköisiä, niin ymppäys ei vaikuttaisi mitään ja pensaani latva olisi niinkuin ennenkin katajaa. Kertokaa sitte minulle, että valtiossa ja kirkossa käy huonosti, niin vastaan minä: asettakaa hedelmäpuut sinne, missä niiden tulee olla ja antakaa männyn ja kuusen kasvaa vapaana metsässä, älkääkään luulotelko voivanne saksilla ja ymppeveitsillä niitä muiksi muodostaa, niin kaikki paranee. Oikein mieltäni kääntää, kun näen, miten joka päivä ja hetki tehdään tuhmia kokeita, eikä tahdota käsittää sitä, että se on taipumus, eikä tuo niin sanottu kasvatustapa, joka määrää mihin kukin kelpaa."

"Niin eivät kaikki ajattele."

"On lystillistä kuulla, miten ihmiset ihmettelevät venäläisiä, jotka liitupalasella merkitsevät rekryyteinsä selkiin, mitä kustakin tulee: tuosta pillinpuhaltaja, tuosta tykkimies, tuosta torven soittaja ja tästä kemisti rakettijoukkoon. Sitä sanotaan julmuudeksi; mutta kun me paremmat ihmiset piirustamme lastemme selkiin ja kreivit kirjoittavat samoin: 'Tästä tulee *valtiomies*, tästä *kenraali* ja tästä *hovimies*,' vaikka Herramme selvästi on valtiomiesainekseen painanut merkin, joka ilmaisee, että hän olisi taitava rummuttaja, kenraaliainekseen, että hän osaisi parkita vuotia ja valmistaa nahkaa ja hovimiesainekseen, että hän kelpaa postiljooniksi, niin se on yhtä julmaa ja käy yhä julmemmaksi, jos merkitään torpparin lapsiin, että niistä pitää tulla torppareita, sen tähden, että he ovat syntyneet torpassa."

"Mutta on todellakin harvoja paremmissa ihmisissä, jotka niin ajattelevat."

"Se on sen tähden, ett'eivät ajattele niin mitään."

Herra Lehtonen nauroi.

"Siinä ei ole naurettavaa. Herra, mitä vanhempien tulee harrastaa? Voimiansa myöten auttaa lapsiaan onnellisuuteen ja omavaraisuuteen. No, hiisi viekään! tekeekö joku silloin lapsensa onnelliseksi, kun huolimatta hänen taipumuksestaan suutarin työhön, pakoittaa hänen lukemaan kieliä ja valtiotiedettä, tehdäkseen hänestä umpimähkään valtiomiehen? Suutarituolilla olisi hänestä tullut kelvollinen, kunnioitettu ja itsenäinen mies, mutta töyrytuolilla tulee hänestä kaksimielinen nukke, joka on riippuvainen kaikista ja etupäässä armoista — raukka, joka istuu siinä armontullen, häälyen ja joka hetki on vaarassa taittaa niskansa. Sehän on huolenpitämistä lastensa onnesta?"

"Nuo mietteet ovat tosia."

"Niinpä niinkin; ja kuitenkin ihmettelette, kun mieluummin näen Erkistäni tulevan itsenäisen talonpojan, kuin virkamiesraukan, joka alati olisi toisista riippuvainen sen tähden, ett'ei hän siksi kelpaa ja taas mieluummin näen Antti Pietarin olevan kelpo virkamiehenä kun kelvottomana työmiehenä."

"Enpä niinkään."

"Me emme väittele siitä asiasta," sanoi kapteeni hymyillen, "onhan se päivän selvä ja niin selvä, että Tarkkikin ajattelee niinkuin minä."

"Sehän on miellyttävää," sanoi herra Lehtonen pilkallisesti.

"Niin, Tarkki ei olekaan tuhma mies. Ell'eivät ihmiset olisi olleet typeriä, olisi Tarkki nyt novellinkirjoittaja tai sanomalehden toimittaja — siksi olisi hän sopinut paremmin kuin sotamieheksi ja hän voisi myöskin nyt paremmin. Niin se on, herra! Jos Ludvik XVI olisi saanut ruveta lukkosepäksi ja Aadolfi Fredrik sorvariksi niin kuin Herramme tahtoi, Kustavi III näyttelijäksi, Fredrik I jahtimestariksi ja itse Kaarlo XI kauppiaksi, niin olisivat kaikki asiat toisin."

"Mietteenne ovat omituisia."

"Oi, halpoja ovat kaikkien mietteet, jos niitä tarkastaa; syynä siihen, että ne ovat omituisia, on se, että meidän Herramme on omituinen."

"Siis tulee Antti Pietarista kirjemies?"

"Niin; poika saa lukea Erkin asemesta. Ne rahat, jotka tuhlaisin pakoittaessani Erkkiä siksi, joksi hän ei kelpaa, maksan nyt Veräjätuvan pojasta, tehdäkseni hänestä täydellisesti sen, mikä hänestä on aiottu, siinä se."

Siksi se jäi; ja niin sai Antti Pietari oppineen kasvatuksen kun Erkki päinvastoin sai oppia hakkaamaan, ajamaan härjillä ja hoitamaan hevosia sekä tutkia mieliaineitaan ruohoja, viljalajia, siltoja ja ojia, lehti- ja havumetsää, sekä miten maanviljelystä ylimalkaan hoidetaan.

IV.

On kaksi vuotta kulunut; Stiina on kymmenvuotias.

Nyt on kesä ja Havuvedessä — kapeassa lahdelmassa, joka tunkeutuu metsään, kasvaa ihania valkeita ulpukoita, jotka uivat vedessä kuni tähdet sinertävällä taivaalla, uppoutuen ja taas näkyen niinkuin tähdet pilvien lomitse. Rannalla istuu Stiina — hän paimentaa naapurin karjaa ja on yksinään koko avarassa metsässä, jossa ainoastaan lehmänkellojen yksitoikkoinen helinä muistuttaa elosta ja liikkeestä. Ainoakaan lintu ei viserrä, yksikään kala ei loiskuta tyyntä vettä, tuulonen uinailee ja korkeudessa liitelee keveitä pilvenhattaroita hitaasti melkeenpä tuntumattomasti eteenpäin metsien ja laaksojen yli. Pieni tyttö rantakivellä, jalat riippuvat vedessä niin syvällä, että ne koskevat hiekkapohjaan.

Tuolla ulapalla, jossa vesililjat kasvavat, on syvää liejua. Eräs poika upposi viime vuonna, tultuaan syvälle lahdelle poimiakseen ulpukoita. Ahti tempasi hänen syvyyteen; sillä ulpuoissa asuu Ahti, ja pienet lapset eivät saa mennä kauaksi aavalle, sillä silloin tarttuu Ahti jalkoihin ja vetää lapsen alas syvyyteen, jossa hänellä vesiruusu-metsässä on salaovi linnaansa. Siellä kävelevät he sitte pitkiä maanalaisia vesikäytäviä myöten, joita valaisee kimaltelevat kultakalat ja kauvan käveltyään painaa Ahti erästä joustinta. Iso portti aukenee ja nyt tullaan hänen kristallilinnaansa, joka on rakennettu timanteista ja säteilee taivaankaaren kaikilla väreillä. Aurinko taivaalta luo säteensä meren pinnalle, josta ne murtuneena tuhansiin eri värilaseihin tulevat alas hohtavaan linnaan, jonka porttien edustalla epätasaisella maanalalla rehoittaa ihania merikasvitarhoja, joissa purpuranpunaiset korallipuut levittävät lehvänsä, joissa liljoja kasvaa sametinhieneessä ruohossa ja tuhansittain erivärisiä näkinkenkiä on hedelminä jokaisella korrellä. Siinä metsässä käy hänen karjansa laitumella, äärettömän suuria valaita ja parvittain lentokaloja lentää leluttelee puun latvasta toiseen.

Jokseenkin samanlaiset olivat Stiinan mietteet kun hän yht'äkkiä niemekkeen takana olevalta lahdelta kuuli raikkaan, mutta ruman äänen laulavan:

Käy orponen metsällä paimenna
Ja torvensa vuorilla kaikuu,
Ja äänen hän kuulee laineilta,
Siell' Ahdin kantelo raikuu.
Äl' usko sä viettelyäntä!

"Oi, oi, se on vanha Tarkki, joka onkiessaan laulaa Ulpukan laulua."

Ja jos tulet mulle sä morsioksi,
Tääll' onnesi löydät; sä kultaa
Saat vaatteiks, helmiä ruunuksi,
Sua joutsenet valkeat soutaa.
Äl' usko sä viettelyäntä!

Hän Ahtia katseli lammella,
Min kantelo aalloilla leikkii;
Kuu loistaa taivahan kannella,
Syän tyttösen oudosti sykkii.
Hän kuunteli viettelyäntä.

Ja Ahti, hän soittaa kantelettaan;
Luoja suojele tyttöä köyhää!
Ja vuodetta aaltohon valmistetaan,
Missä morsian sulhonsa löytää.
Hän uskoi jo viettelyään.

Ja Ahti, hän lempii morsiantaan,
Se kuolleena aaltohon vaipuu.
Ei suutelot saa häntä virkoamaan,
Ei lempijän katkera kaipuu.
Ei kuule hän viettelyäntä.

Ja henki on mennyt ja jäi tomu vaan,
Ja huolissa itkee nyt Ahti:
Suo Luoja, mä armahan ruumiin saan
Kun henkensä maasta jo lähti.
Hän uskoi jo viettelyään.

Vaan Luoja, hän suuri on armossaan,
Hän murheessa lohtua antaa.
Tuo juuret jo saa sinihaudassaan,
Sit' Ahti nyt helmassa kantaa.
Ja nauraa se viettelyäntä.

Ja valta kun väistyy talvelta,
Kesä murtavi taas lumipeiton,
Niin Ulpukka kasvaa lammella,
Se on kuva kuollehen neidon.
Ja nauraa se viettelyäntä.

Taas Ahti kun soittaa kannelta,
Se tahtia nyökkää aina;
Siin istua saapi se lammella,
Ohi kunnes on koittelun aika.
Äl' usko sä viettelyäntä!

"Oi, tuohan oli Ulpukan laulu," sanoi hän itsekseen ja kaikesta, mitä hän tätä ennen oli tästä laulusta kokenut yhteen sommitella, muodostui nyt kokonaisuus.

Aurinko oli jo mailleen mennyt; vaan Stiina istui vieläkin paikallaan. Hetkisen kuluttua nousi hän seisomaan kivelle, jolla oli istunut ja lauloi siinä koko Ulpukan laulun puhtaalla, heleällä äänellä, johon kaiku metsässä vastasi. Nuori tyttö näytti kirkastuneelta, kun hän osasi laulun, jota niin kauvan oli halunnut kuulla.

Äl' usko sä viettelyäntä, lauloi hän. Äl' usko sä viettelyäntä — nuo sanat väristyttivät häntä niin omituisesti; hän ei milloinkaan ollut tuntenut niin omituista tunnetta.

Kohta ilma hämärtyi. Hän palasi metsään, pian soi paimentorvi ja Stiina ajoi karjansa kotiin. Mutta tultuaan Veräjätuvalle syleili hän äitiänsä sanoen: "Enhän minä ole äiditön lapsi, joka kaitsee karjaa! sanokaa äiti, enhän ole?"

Äiti katsoi häntä ihmeissään: "Mitä sinä puhut, tyttö? Tuommoista kysyt minulta — olenhan minä sinun äitisi."

"Niin, niin, niinhän se onkin," arveli tyttö otsaansa pyyhkäisten; "mutta minusta tuntui Tarkin laulussa: 'Hän orponen metsän paimenna,' niinkuin jotakin olisi löyhytellyt ympärilläni, kuin jos joku elävä olento olisi lähestynyt minua ja kuiskannut, sinäpä se äiditön oletkin — joka tapaavat Ahdin — mutta älä seuraa hänen viekoittelevia säveleitään."

"Rauhoitu, tyttöseni, älä ole lapsellinen!" sanoi äiti katsoen häneen surullisin silmin; Stiina tarkasteli häntä tarkkaavaisesti.

Vihdoin kun äiti luuli poistaneensa kokonaan tytön aavistukset, hypähti tämä jälleen, katsoi terävästi äitiänsä silmiin ja sanoi: "katso minuun, katso minuun, äiti, ja sano: äitisi elää, minä olen äitisi."

Äiti loi silmänsä alas. "Stiina, ole järjellinen, äitisi elää, minä olen äitisi." Mutta tuo hyvä vaimo ei katsonutkaan häneen.

"Siis äiditön," kuiski tyttö istuutuen, "äiditön":

"Käy orponen metsällä paimenna
Ja torvensa vuorilla kaikuu,
Ja äänen hän kuulee laineilta,
Ahdin kantelo raikuu.
Äl' usko sä viettelyäntä!"

Näin lauloi hän hiljaa itsekseen ja suuret kirkkaat kyneleet vierivät hänen kukoistaville poskilleen.

"Minä luulen, että hulluttelet, tyttö!" sanoi äiti kaikkien vakuutusten ja lohduitusten loputtua; "sinä houraillet."

Silloin katsoi tyttö äitiänsä kauniilla silmillään, joissa vielä kyneleet kiiluivat, ja sanoi: "nyt on taas kaikki hyvin, nyt on Stiina iloinen jälleen."

Vaan eipä Stiinaan palannutkaan enään sama iloisuus kuin ennen; hän käveli metsässä itsestään uneksien. Hän tunsu, vaikk'ei sitä tietänyt, olevansa äiditön — hän ei tietänyt, mistä etsiä omaisiansa; kotona mökissä ei niitä ollut — sekä äiti että isoäiti eivät olleet hänen.

V.

Tästä tapauksesta tuskin kuukausi eteenpäin, juoksi Erkki, joka oli mukana heinänteossa, nuolen nopeudella Uuteentaloon isänsä luokse.

"Isä, tuolla tulee vieraita," huusi hän hengästyneenä; vieraita Uudessatalossa, se oli jotakin harvinaista. "Suuret vaunut, kolme hevosta edessä ajoivat meidän kujalle ja ovat pian täällä; minä juoksin oikotietä ilmoittamaan isälle, isän tarvitsisi ajaa partansa."

Kapteeni siveli leukaansa; siinä oli parta semmoinen, jota maalla sanotaan lauvantaiparraksi.

"Hm, vieraita! Eikö toki milloinkaan saa olla rauhassa!" sanoi kapteeni, jota kumminkaan kokonaiseen vuoteen vieraat eivät olleet häirinneet. Kuitenkaan se ei siitä parantunut. Kapteeni, vaikka vapaa ihminen, oli syntynyt ja kasvanut taikauksossa, sentähden ajeli hän partansa, satoi valkean liinan kaulaansa ja pukeusi kauniimpaan nuttuun, voidakseen arvokkuudella näyttäytyä kolmihevoisisille vierailleen, joilla onneksi oli jokseenkin vaikea päästä leveillä vaunuillaan kapealla tiellä, niin että viipyivät tarpeeksi kauan. Ankara koirainhaukunta, jonka saivat aikaan kopin seinään sidottu Vahti ja Valpas hauskoine perheineen, ilmoitti vaunujen lähenevän; pian ne ajoivatkin kartanolle ja kääntyivät portaiden eteen.

Aivan tavallista on maalla tällaisissa tilaisuuksissa rynnätä ulos "ottamaan vastaan," niin kuin sanotaan ja jo portailla vakuuttaa, miten hauskaa oli, että ystävät tulivat; mutta kapteeni Heikkilä ei pitänyt väliä siitä tavasta, hän vaan käveli salissa edes ja takaisin vähän suuttuneena siitä, kun hän oli pakoitettu pukeutumaan valkoiseen huiviin ja koreesen takkiin, joka oli ahdas kainaloista. Se ei myöskään ollut tarpeen, sillä suuria vaunuja koristi kaksi lakeijaa takana ja äärettömän suurilakkinen ajaja edessä.

Nuori herra hyppäsi vaunuista ja ojensi kätensä pienelle, vähän köyrylle ja jotenkin vanhalle naiselle, joka rakkikoiran seuraamana hitaasti ja varovasti astui vaunuista; häntä seurasi mamselli, kantaen hattukotelo.

"Olemme siis perillä. Hyvin kaunis tuo kastanja tuolla. — Anna voisi ottaa kukan puusta!"

"Anna! Kreivinna käskee teitä ottamaan kukan kastanjasta," kertoi nuoriherra.

"Kas niin, rakas Teodor, nyt menemme sisälle. Kai tuo kapteeni kotona on — hm, hm."

Nuori mies tarjosi tädilleen käsivartensa ja he menivät.

Valpas ei ollut tuttu, vaan nuuski vanhaa naista jotenkin armottomasti; hän sanoi sen tähden: "Pekka ajakoon pois tuon pahan eläimen, se muuten varmaankin nielasee minun pikku Katalaanini — se vapisee, eläin raukka, ja sydämensä sykkii kuin kieli kellossa."

Vihdoin astuivat he saliin, jossa kapteeni oli asettautunut keskelle lattiaa.

"Nöyrin palvelianne," sanoi kapteeni.

"Onko minulla kunnia nähdä kapteeni Heikkilä?"

"On, on niinkin," sanoi kapteeni tähyestäen vanhaa naista, joka merivihreillä silmillään katsoi häntä.

"Hm," toisti akka järjestellen harmaata läninkiään, avaraa matkapukuaan, jota nimitetään mukavaksi epämurkkaan asti: "hm, minua ilahduttaa nähdä teitä, rakas kapteeni."

"Vai niin," sanoi kapteeni sellaisella kasvojen muodolla kuin jos hän olisi juonut etikkaa; "en tiedä nimeänne, hm..."

"Sallikaa minun esitellä kreivinna Tigerstjerna."

Kapteeni vavahti vähän, vaan malttoi mielensä ja sanoi: "vai niin, nöyrä palvelianne, tehkää hyvin ja istukaa!"

"Minun nimeni on myöskin Tigerstjerna," sanoi nuori mies, "muuten on minulla virka kuninkaallisessa kansliassa."

"Sinä et mainitse, että olet kamarijunkkari," muistutti vanha kreivinna istuutuen nojatuoliin.

"Oi, onhan selvää, että häveliäisyys esti hänen lausumasta jotakin niin halpamaista," sanoi kapteeni, joka näytti äikäytyneeltä ja halukkaalta ruveta riitelemään, jos vaan sattumus olisi suonut tilaisuutta.

Vanha nainen alkoi puhua ilmasta, teistä ja viimein talon koirista. "Teidän tuo mustanne, rakas kapteeni, on koko peto, se nuuski minua, murisi juurikuin olisin ollut käypäläinen."

"Se oli Valpas, niin, se koira on taitava kasvojen tuntija," oli kapteenin vastaus.

"Katalaani raukka, pikku elukka! — Otapas Teodor laukustani muutama pieni leivos — ei, ei niitä, ne ovat Ehrenkrok'in karamellia — niin, juuri tuo — oi, miten makeata se syö, tuo siunattu eläin!" sanoi harmaisin puettu rouva; "kapteeni pitäisi myös tällaisen pienen koiran. Laulapas Katalaani! Kas niin, istupas laulamaan, niin saat jotakin."

Tuo pieni vilkkusilmä lemmikki istuutui ja alkoi ulvoa muutamia säveleitä. Tuo olisi kentiesi huvittanut jotakin muuta, vaan ei kapteeni Heikkilää, joka monesta syystä oli suuttunut sydämensä syvimmästä. Kun nyt näin oli pääty alkuun, alkoi armo varsinaisen asiansa.

"Kapteeni on varmaankin kuullut nimeni jo ennen?"

"Niin — olenpa kyllä," oli lyhyt vastaus.

"Jos kapteeni oli poikani yhteydessä erään ihmisen kanssa, joka..."

"Joka kuoli ja haudattiin niinkuin teidän poikannekin, rouva kreivitär," keskeytti kapteeni hänen äreästi.

"Oi Jumalani, se oli suuri tappio, rakas kapteeni! Minä todellakin surin häntä kovin, todellakin..."

"Todellako?"

"Huolimatta hänen kevytmielisyydestään, oli hän ainoa elossa oleva lapseni."

"Vai niin — ja hän kuoli kuitenkin."

"Hän pääsi toki tuosta yhteydestä."

"Pääsi kyllä."

"Vai niin, tuo ihminen on kuollut?"

"Niin ihmiset ovat kuolleet."

"Ketkä?"

"Sekä mies että nainen, senhän tiedämme?"

"Vai niin, mutta minä tarkoitan sitä ihmistä, joka..."

"Joka kuoli ensin — se oli mies."

"Ei, ihmistä, hm..."

"Joka kuoli viimeiseksi, se oli nainen."

"Hyvä. Olen kuullut kerrottavan, että kapteeni Heikkilä otti hänen holhotakseen."

"Vai semmoistako olette kuulleet?"

"Niin, sekä että hänellä oli lapsi, josta te pidätte huolta."

"Aivan niin."

"Elääkö lapsi?"

"Elää kyllä."

"Onko se poika vai tyttö?"

"Tyttö."

"Kaunis ja hyvin muodostunut?"

"Hän on äitinsä näköinen."

"Vai niin, ihminen oli kaunis."

"Niin oli sekä hyvä tyttö, jalo tyttö, siksi kun..."

Vanha nainen ei näyttänyt kuulleen häntä vaan pitkitti: "Kapteeni käsittänee, että minulla, joka nyt olen lapseton, on jonkinlainen oikeus ottaa lapsi hoidettavakseni, vaikka se todellakaan ei olisi velvollisuuteni."

"Velvollisuutenne se kyllä olisi ollut, mutta oikeutta siihen ei teillä koskaan tule olemaan," muistutti kapteeni.

"Emme nyt tahdo kuitenkaan riidellä sanoista, vaan minä suunnitin matkani tämän kautta kun tulin Strömstadista — olen kylpenyt Strömstadissa ja tunnen itseni paljoa keveämmäksi entisestään — suunnitin matkani tämän kautta, viedäkseni täältä tuon onnettoman lapsen."

"Onnettomanko? Minun nähdäkseni on hän varsin onnellinen."

"Hän on kentiesi tässä talossa?"

"Hän on Veräjätuvassa maantien varrella."

"Hyvänen aika, Teodor, hän oli varmaankin se tyttö joka avasi meille veräjän. Sinä sanoitkin, että hänen kasvonsa olivat hienonlaiset — mutta olihan tuo raukka avojaloin."

"Niin, armollinen täti, hän oli ihana lapsi."

"No näyttikö hän tyytymättömältä?" kysyi kapteeni.

"Ei, mutta hän ei tiedä mitään parempaa. Nyt, rakas kapteeni, olisi aikomukseni ottaa hän luokseni ja kasvattaa hän."

"Ja tunnustaisitteko hänet poikanne tyttäreksi."

"En, Jumala varjelkoon, mitä ajattelette, rakas kapteeni! Sehän olisi jälleen saattaa esille tuo onneton historia."

"Vai niin; no mitä sitte aiotte hänestä, jos saa kysyä?"

"Oi, hänestä voisi tulla sävykäs ihminen ja sitte voisin naittaa hänen jollekin kirjanpitäjälleni tai ehkäpä jollekin pehtorille."

"Vai niin; mutta yhtä hyvin voi hän mennä naimisiin torpparin kanssa."

"Minä tarkoitan tytön parasta."

"Niin, täti valvoo tytön etua," sanoi nuori herra. "Hänen kärsimisensä liikuttaa tädin jaloa sydäntä."

"Oliko hänen jalkansa kipeä, kosta hän kärsi?" kysyi kapteeni.

"Ei, mutta herra kapteeni käsittänee, että eläminen torpassa raakain ihmisten parissa on onnettomuutta."

"Voi olla raaka kahdella tavalla: käytöksessä ja menettelyssä — raaka pään suhteen tai sydämestään raaka. Onpa köyhää kansaa, jonka sydän on sivistynyt ja sivistynyttä väkeä, joka on läpikotaisin raakaa kuin skoonilainen limppu, vaikka kuori on kovaksi palanut, kiiltävä ja kelpaamaton," lausui kapteeni kiivaasti. "Sanalla sanoen, tytön on hyvä olla, hän ei tarvitse herrasväen sääliä eikä apua — hän ei sovi kamarineitsyeksi eikä naitettavaksi — sanalla sanoen — hän jää tänne."

"Herra kapteeni puhuu joksenkin kiivaasti," sanoi kamarijunkkari. "Herra kapteenin tulisi muistaa, että kreivinna on vielä heikonlainen kylpömisensä jälkeen sekä että nainen on tunteellinen."

"Suokaa anteeksi, puhun levollisesti; puhukaamme levollisesti!"

Kapteeni istui ja tarttui vanhan naisen laihaan käteen. "Kuulkaa, kreivinna, nyt puhumme kokonaan liioittelematta."

"Olipa," alkoi kapteeni vakavasti, vaan, niinkuin näytti, liikutettuna; "olipa aika, jolloin minäkin olin nuori, olin kadetti — minä olin iloinen poika, kumppanieni ja opettajieni rakastama."

"Niin, olen kuullut kapteenin olleen erittäin edullisesti merkillisen," keskeytti hänen kreivinna ikään kuin lujittaakseen keskustelua.

"Älkää keskeyttäkö minua; antakaa minun puhua! — Minä olin nuori, iloinen ja vähän haaveksiva — ja olin vaan kahdeksantoista vuotias. Silloin kävin usein erään pääkaupungissa asuvan yksityisen opettajan herra Dumond'in luona. Hän oli lyhyt ranskalainen, vilkas niinkuin koko hänen kansansa — hän oli siirtolainen; hänen oli täytynyt paeta isänmaastaan saman asian tähden, joka teidän pojaltanne vaati hengen. (Vanha nainen haisteli hajuvesipulloaan.) Hänellä oli tyttö — silloin kymmenvuotias lapsi, tuulihattu, iloisin olento minkä koskaan olen nähnyt. Hän puhui kanssani ranskaa, satoja kertoja leikimme yhdessä ja arvelimme meistä tulevan parin. Vanha siirtolainen hymyili vähän isomaisesti; hänen ei päähänsäkään pistänyt, että Adelaidensa vajoisi niin syvälle kuin mennä naimisiin korpraali Heikkilän pojan kanssa, vaikkapa hänestä olisikin tullut upsieri. Hän oli varma Ranskassa tapahtuvasta muutoksesta, entisyyden paikoilleen asettamisesta, jolloin Dumondin suku jälleen saisi entisen arvonsa, sen tähden hän kärsi nureksimatta ja näytteli kielenopettajan roolia. Mutta hän antoi lasten leikkiä, ajatellen: kun Adelaide kerran minun kanssani ilmestyy entiseen loistonsa palanneessa Versailles, kun hän esitellään Ludvik kahdeksannelletoista ja ympäröidään koko ranskalaisen aatelin vanhalla komeudella, silloin unohtaa hän vinttikamarin köyhässä Tukholmassa ja tuon kadetti raukan, korpraalin pojan. Vaan tuo hyvä ranskalainen kuoli ennenkuin uudistus tapahtuikaan. Napoleon piteli jättiläisvoimallaan särkynyttä valtiota koossa, estäen sen sekä kukistumasta että vanhoilleen pääsemästä; taikasanallaan, sanallaan 'tulkoon,' käski hän hajonneita muuria jälleen kokoutumaan, rakensi uuden Ranskan vanhan raunioista. Uuden rakennuksensa rintamuurille asetti hän voittoseppeleen, se oli päätöskivi, joka kaiken piti koossa ja vasta sitte kun se putosi, kukistui kaikki — entiseksi soraläjäksi."

"Me joudumme valtiollisiin asioihin, kuulen ma," sanoi kamarijunkkari. "Täti on lukenut niin paljon tuosta Bonapartesta että hän voi kuvitella..."

"Suokaa anteeksi, minä tein katsahduksen," sanoi kapteeni kuivakiskoisesti.

"Tuo Korsikalainen oli vaarallinen ihminen," sanoi kreivinna taputellen Katalaansa, joka väristen oikoili hänen sylissään. "Jumalan kiitos, että kaikki taas on kunnossa tuossa onnettomassa Ranskassa ja että Ludvik Filipin on onnistunut kurittaa sitä vallatonta kansaa."

"Eihän meidän pitänyt puuttua valtiollisiin asioihin," muistutti kapteeni, "eikö niin ollut?"

"Niin, enemmän tuosta kieliopettajasta."

"Hän kuoli ennen kun unelmansa toteutuivat, mutta vielä kuolinvuoteellaankin uneksi hän saavansa lämmitellä vanhan kuningasvallan päivänpaisteessa. 'Olen ollut uskollinen kuolemaan saakka,' kuiskasi hän kuollessaan. Silloin oli tyttärensä kahdentoistavuotias; se oli 1813, samana vuonna jona Napoleonin tähti laski. Minä olin ainoa, joka itkevän tytön tukena olin hänen kuolinvuoteensa ääressä. Tyttö tutki isänsä rintaa, sydän oli herennyt sykkimästä; hän suuteli vaienneita huulia, hengitys oli tauonnut; tyttö katsoi isänsä puoleksi suljettuihin silmiin, niiden loisto oli sammunut. Minä olin nuori upsieri; tämä kohtaaminen liikutti minua syvästi. Kuin Adelaide näki isänsä kuolleeksi, syöksi hän syliini sanoen: 'Heikkilä! Te olitte isäni ainoa ystävä, olkaa minunkin!' Minä sulin tuon hyvän lapsen syliini ja lupasin aina olla hänen ystävänsä. Minä pidinkin sanani. Eräs perhe otti hänen luokseen opettamaan muutamille neidille ranskan kieltä. Tunnetteko sen perheen, rouva kreivinna?"

Vanha nainen oli vaiti, haistellen hajuvesipulloaan.

"Yhdentekevä; tyttö kasvoi siinä perheessä, hänestä tuli kukoistava kaunotar, älykäs, nerokas, kaikkien ihmettelyn esine. Ranskalainen vilkkautensa oli kokemuksen koulussa saanut jotakin liikuttavaista; iloleperrysten keskellä näkyi suru ja suruin ohessa taas ilo. Perheessä oli yksi ainoa poika, nerokas ja jalo; hän rakasti tyttöä; mutta tuskin oli äiti sitä vielä huomannut, kun jo Adelaide karkoitettiin talosta. Hän olisi vajonnut syvälle, mutta rakkautensa pidätti häntä."

"Kertokaa vähän kiireemmin tuo inhoittava seikka," sanoi kreivinna; "säätäkää tunteitani!"

"Eiväthän toki omat tekonne liene semmoisia, että ne loukkaavat tunteitanne, jos niitä kerrotaan," sanoi kapteeni ja jatkoi: "salainen liitto solmittiin nuorukaisen ja tytön välillä, ja seurauksena siitä salaisesta rakkaudesta oli..."

"Niin, nyt siis olemme ehtineet lapseen," sanoi akka, "nyt pyydän tuota lasta ja te kiellätte sen minulta. Te näette minulla olevan, puhuakseni teidän tapaanne, pyhiä oikeuksia."

"Turmella myös tämä lapsi? Ei, rouva kreivitär! Jatkakaamme puhettamme. Tuskin vielä aavistitte asian laitaa, kuu jo poikanne sai käskyn lähteä Pietariin. Kuka toimitti hänelle sen?"

"Minä. Jollakin tavalla täytyi estää tuota onnetonta yhtymystä."

"Olkoon niin. Samaan aikaan sai tyttö käskyn muuttaa; poliisillakin oli luullakseni asiassa tekemistä; oltiinpa nimittää häntä..."

"Siksi, mikä hän oli, katalaksi viettelijäksi," sanoi vanha nainen.

"Hyvä; poikanne joutui epätoivoon ja hukkuu Ahvenanmaan ja mannermaan välillä — eikö niin?"

"Niin ainakin toivon sen olleen."

"Ei kreivitär, vieläkin nukkuu omatuntonne, vielä unailee parempi ihmisenne. Poikanne — murhasi itsensä. Hän ei tahtonut elää. Kukapa oli..."

"Rakas täti, tähän on kauheaa; lähtekäämme pois," sanoi kamarijunkkari.

"Hyvä Teodor, minä olen tottunut onnettomuuksiin ja häväistyksiinkin," sanoi kreivinna hieroen ohimoitaan hajuvedellä; "jatkakaa, herra kapteeni, suokaa kiusan olla lyhyen."

"Poikanne ei ollut milloinkaan tottunut hillitsemään tahtoaan, sen tähden tekikin hän tuon yhtä tarpeettoman kuin typerän päätöksen. Hänen sijassaan minä olisin ottanut eron virastani, päästäkseni tottelemasta käskyä ja nainut tyttöni sukuni nenän edessä."

"Erittäin hyvin punnittuja lauselmia."

"Punnittuja tai ei, ne ovat aineesen sopivia; mutta tarpeeksi tästä. Silloin tyttö kirjoitti minulle, muistutti minua lupauksestani ja pyysi turvapaikkaa; mutta semmoista, jossa ei tapaisi ainoatakaan ihmistä ja jossa voisi kätkeä itsensä, surunsa ja häpeänsä. Tuolla järvessä, kreivitär, on saari, näettekö tammea siellä? — Sinne siirsin pienen tuvan; itse paperoitsin sen; sisustin sen omin käsin, somistin sen niin hyvin kuin voin, minä tiesin mitä suru on, olin juuri jäänyt leskeksi, oltuani pari vuotta onnellisena. Minä rakensin onnettomalle suojapaikan ja suostutin erään vaimon asumaan siellä. Hän on hyvä eukko, vanha Mertta Stiina Veräjätuvassa; hänpä olikin ainoa uskottuni. Adelaide tuli, kauniina kesäyönä sousin itse hänen Tammisaareen ja asetin hänen asumaan pieneen tupaan. Silloin hän taas vaipui syliini ja sanoi: 'Te olette pitänyt sananne, kiitoksia! kiitoksia!' ja hän sai itkeä, tuo lapsi raukka. Syksymmällä synnytti hän tytön; mutta äiti oli vähällä kuolla eikä hän voinut hoitaa lastaan; sen tähden otti eukko lapsen mukaansa Veräjätupaan tyttärensä luo; siellä tyttö vieläkin on ja hän kastettiin Priitaksi, sen tähden, ett'ei mikään muistuttaisi häntä ylhäisestä alkuperästään."

"Se oli teiltä erittäin kauniisti tehty."

"Mutta," pitkitti kapteeni, "mutta sairastaessaan vioittuivat hänen aivonsa ja parannuttuansa oli hän ajoittain sekainen; silloin kuleksi hän uneksien saarella, asettui pitkiksi ajoiksi rannalla oleville kallioille ja lauloi lauluja, joita itse oli sepittänyt yksinäisyydessään ja joihin hän itse sävelsi nuotin. Ympäristön asukkaat sepittivät sadun, että saarella kummitteli, että siellä asui kuninkaan murhaajatar ja tuhansittain kertomuksia toinen toistaan kummallisempia kuului hänestä. Mutta kahden vuoden kuluttua oli taas saarella hiljaista: levoton henki oli laulanut laulunsa, kannel oli vaiennut, keruupipää vaan sen rungolla hymyili niin kuin ennenkin. — Nyt tiedätte kaikki, rouva kreivitär," sanoi kapteeni ja nousi seisaalleen.

"Minä kiitän tiedoista; mutta minua haluttaa itse kasvattaa lapsi."

"Mutta, hyvä kapteeni," alkoi kamarijunkkari, "te olette jalo, viisas mies ja ymmärtänette, että tässä kohden asettautte sallimuksen sijaiseksi. En moiti vakuutustanne siitä, että tyttö maalaistyttönä on onnellisempi kuin jonkinlaisena jäsenenä meidän perheessämme; myönnän hyvin ymmärtäväni syyt siihen; mutta siitä huolimatta käsittänette, miten onneton hän olisi, jos hän alkuperänsä saisi tietää eikä silloin olisi senlaisessa asemassa, joka jotenkin tyydyttäisi hänen vaatimuksiansa."

Kapteeni oli tottunut aina ennen olemaan oikeassa, jonka tähden hän nyt vähän hämmästyti tuosta muistutuksesta. Hän tarkasteli kamarijunkkaria. "Vai niin, niin, te voitte olla oikeassa; en tahdo olla Jumalan sijaisena — tyttö saa itse valita."

Veräjätupaan lähetettiin sana ja hetkisen kuluttua ilmoitettiin, että tyttö ja vanha Mertta Stiina odottivat.

"Käskekää heitä sisälle!" sanoi kapteeni.

Vanha kreivinna oli ottanut lasisilmät nenällensä, sillä ilta alkoi jo lähetä ja suuret puut ulkopuolella pimensivät huonetta. Eukko ja Priitta tulivat sisälle.

"Täällä on rouva, joka tahtoo puhutella teitä, menkää hänen luoksensa!" sanoi kapteeni.

"Hyvää iltaa lapsi," sanoi kreivinna; "noh, hyi sinua Katalaani! Vaiti — hiljaa! (Vov vor rrr vov vov, murisi Katalaani.) Kulkiessani veräjästä huomasin sinun, lapsi. (Vov rrr rrr vov vov rrr, sanoi Katalaani, pullistaen vilkkusilmiiään.) Ole vaiti, pikku eläin, eihän kukaan tahdo tehdä sinulle pahaa."

Tyttö niiasi.

"Nyt on kysymys: tahtoisitko tulla luokseni ja olla talossani?"

Stiina katsoi kysyvästi mummoon.

"Senhän toki ymmärrätte, että lapsenne minun luonani saisi kaikki paljoka paremmin kuin teidän köyhässä mökissänne. Hänestä tulisi minulle kamarineitsy; sillä minä pidän pienokaisesta."

"Oi, sanokaa suoraan, kreivinna, kaunistelematta, minä olen tytön isoäiti ja otan lapsen omakseni — sehän joltakin kuuluisi."

"Isoäitini!" huudahti tyttö ja astui eteenpäin ikään kuin vaipuakseen hänen syliinsä; "mutta kuka sitte on äitini?"

"Ulpukka, lapseni!" sanoi kapteeni taputellen hänen päätänsä.

Vanha kreivinna oli pyörtyä, niin loukattuna piti hän itseään, mutta ihminen on kestävä ja vanha nainen taisi voittaa tunteensa.

"Niin, sana on lausuttu, vaikka se sinussa, lapsi, herättää liian suuria vaatimuksia; minä olen isäsi äiti *tavalla tai toisella*."

"Te, kreivinna, tarkoitatte, että tavalla tai toisella olitte äiti pojallenne," muistutti kapteeni kuivakiskoisesti.

"Poikani ei sinua milloinkaan omistanut, sinä olet avioton, lapsi raukka, mutta kuitenkin minä tahdon pitää huolta sinusta. Sinä saat tulla luokseni; tule lapsi!"

Stiina syvästi liikuttuna kumartui nyyhkien vanhan naisen jalkojen juureen.

"Sinä saat tulla luokseni, minä kasvatan sinun ja sinä voit vielä saavuttaa onnen."

Tyttö itki.

"Tahdotkos?"

"Tahdon, isoäitini!"

"Kuuletteko, kapteeni, hän valitsee itse?" muistutti kamarijunkkari.

"Kuulen kyllä."

"Rauhoitu, lapseni, sinä kyynelilläsi vallan tahrin läninkini. Et tiedä, miten kaunista minulla on Liljalassa."

Tyttö nousi silmiään pyyhkiellen.

"Paljoka kauniimpaa kuin aavistatkaan."

Tyttö peräytyi askeleen.

"Sinä saat kauniit vaatteet, ehkäpä silkkiset."

Tyttö peräytyi vieläkin askeleen.

"Saat ajella kanssani kaksi hevosta edessä."

"Ei, ei," huusi Stiina haltioissaan, tarttuen mummon kaulaan. "Pitäkää minä vielä, mummo, minä en tahdo! En tahdo lähteä Veräjätuvasta."

"Mutta ehkä se on onnesi," kuiskasi akka kyynelsilmin; sillä hän piti paljon lapsesta.

"Ei, ei! Kuuletteko mummo:

"Ja jos tulet mulle sä morsiksi,
Niin onnesi löydät; sa kultaa
Saat vaatteiks', helmiä ruunuksi,
Sua joutsenet valkeat soutaa.
Äl' usko sä viettelyäntä!"

lauloi hän hiljaa.

"Mitä tämä on, minä en ymmärrä," sanoi kreivinna; "miks'ei hän nyt huoli tarjouksestani, miksi laulaa hän?"

"Oi niin, hän laulaa laulua Ulpukasta, jonka poikanne vaimo lauloi seisoessaan järven rannalla. Kansa on kuullut ja oppinut sen."

"Sepä omituista."

"Ei niinkään; siinä laulussaan äiti varoittaa tytärtään — ja äitiään tulee hänen totella enemmän kuin sekä minua että teitä, kreivitär."

"Sinä et tahdo?"

"En, en," jupisi tyttö ja pudisti kiharaista päätänsä.

"Mutta ajattelepas kaikkea: kauniit vaatteet, komea koti ja kaksi hevosta edessä..."

"Ei, ei, en milloinkaan!"

"Minä en siis voi sinua auttaa?"

"Ette, hyvä rouvaseni," sanoi Stiina, pani kätensä ristiin ja kyyneleet valuivat hänen poskilleen; "antakaa minun olla köyhänä äidittömänä lapsena, joka paimentaa karjaa metsässä; sallikaa minun jäädä."

"Selvästi näkyy," kuiskasi kreivinna miehensä veljen pojalle, "että tytär on äidiltään perinyt kiihkeän luonteen."

"Niin on suureksi onneksi," sanoi kapteeni, joka kuuli muistutuksen.

"Matkani tänne oli aivan tarpeeton," sanoi vanha armo noustessaan.

"Eipä muutakaan, sen mukaan kuin minä käsitän," oli kapteenin lyhyt vastaus.

Selvää on, että hyvästijätö oli yhtä kursailematon kuin itse siellä oleminen. Ainoa, mikä herätti jonkinlaista huomiota, oli se, että ajaja ajoi veräjäpieleen ja että kreivinna, joka paraillaan oli ottaa virkistäviä lääkkeitä, pelästyksestä kadotti rohtopullonsa. Vähän ajan kuluttua rohtojen haju vaan todisti, että Uudessatalossa oli käynyt "tunteellinen sielu."

* * * * *

Monta vuotta tämän jäljestä, istui kapteeni nahalla päällystetyssä nojatuolissaan ja puheli nykyisen komministerin, entisen kotiopettaja Lehtosen kanssa. Postinkuljettaja toi postilaukun; kapteeni aukaisi sen ennustavan näköisenä.

"Kirje Antti Pietarilta!" huudahti hän iloisena; "paksu kirje; mitähän se sisältää, kun tuntuu niin pehmeältä."

Kirje au'aistiin ja — Antti Pietari Malmin maisterikirja putosi kuoresta.

"Katsokaas vaan — latinaa," sanoi kapteeni päätänsä pudistaen ikään kuin saadakseen jonkun lauselman liikkeelle, vaan turhaan, ne olivat jo kaikki hukkuneet; mutta sen verran ymmärsi hän, että Antti Pietari oli tullut maisteriksi ja saanut kunniakirjan; se oli kirjeessä. Komministeri katseli iloisin silmin kaunista silkkikangasta, vaan ei näyttänyt kuitenkaan niin iloiselta kuin olisi sopinut odottaa. Ei paljoa puuttunut, ett'ei tuo hyvänlainen mies tuntenut itseään halvemmaksi; hän, opettaja, ei saanut kirjettä — ja hän, opettaja, ei ollut filosofian maisteri.

"Mutta hänpä oli koko poika tuo Veräjätuvan poika!" sanoi kapteeni. "Tiedättekö, pastori, minä nimitin hänen Malmiksi, sillä hänessä oli jotakin metallin tapaista, oli se sitte kultaa tai pelkkää rautaa; oli jotain, joka soi hänen sielussaan, jotain, joka kiilsi hänen silmissään, joka sai minun ajattelemaan: tuossa on malmia, jota Jumalan aurinko ei saa mitään kasvamaan, sen täytyy sulaa opin ahjossa, niin saadaan nähdä mitä kuonan alla piilee. Hm, tuossa on myöskin paketti. Saa nähdä... 'Herra

Komministeri Lehtonen'."

Komministerin kasvot kirkastuivat. "Oh hoh, minuakin oli hän ajatellut;" ja ihmetellen kirjeen omituista muotoa, aukaisi hän sen. Siinä oli tuoreen laakeriseppeleen puolikas; siihen oli kiinitetty paperiliuska, jolle Antti Pietari oli kirjoittanut: "Puolet laakereistani tulee hyvälle, valistuneelle ja innokkaalle opettajalleni."

Kyöneleet nousivat rehellisen papin silmiin: sillä hänkin oli tavallaan osallinen laakerijuhlasta; mutta kapteeni sanoi: "Katsokaas, pastori, eipä ollutkaan niin typerää vaihtaa roolia; katsokaapas tuonne, eikö ole hauskaa nähdä miten Erkki niittää hyvästi, miten hän johtaa renkiä ja on reipas, vahva nuorukainen! Se on toista kuin jos hänestä olisi tullut vaikkapa as — asinum — tai miten se nyt on?"

"Asinus," ilmoitti pastori.

"Niin, asinus, se merkitsee promotioniaasi, tai jos hän tuskalla olisi suorittanut hovioikeuden tutkinnon ja olisi nyt ylimääräinen kymmenissä asioissa, saamatta kelpo rengin palkkaa ja vielä vähemmin omaamatta rengin kuntoa ja kykyä tullaksensa toimeen maailmassa."

"En voi sitä kieltää."

"Ei, sen uskon minäkin, hitto ollen, koska voin arvotonna pitää nimitykset: maisteri ja renki, puhutellessani Antti Pietaria ja Erkkiä."

* * * * *

"Ja Ahti hän lempii morsiantaan," lauloi Stiina istuessaan ahkerana kangaspuissa. "Ja Ahti hän lempii morsiantaan. Herranen aika, miten säikytit minun! Ei, mutta nyt katkesi lanka. No, annas kun solmean — tai solmea sinä, Erkki."

"Niin katsopas: Ja Ahti hän lempii morsiantaan."

"Niin, mutta enpä minä kuollutkaan, vaikka minun vähän säikytit."

"Tiedätkös, minä tulin kertomaan uutisia. Nyt on kaikki kunnossa — 'Ja Ahti ei istu nyt lammella, ohi nyt on jo koittelun aika,' — niin nyt on kaikki Niemelässä kunnossa."

"Vai niin, minäpä käyn katsomassa, millaista siellä on. Minun luullakseni olet laittanut siellä vähän herrasväen tapaan; onhan selvää, ett'ei Uudentalon kapteenin poika voi elää aivan yksinkertaisella talonpojan tavalla; mutta jos luulet, että minä hankin itselleni muun päähineen kuin myssyn ja tykin, niin olet erehtynyt."

"Niin, ne sopivat sinulle, sen tiedän jo edeltäpäin; mutta katsos, siellä on tupa ja kamari, eikä edes maalatuja huonekaluja; sillä mummo saa ne huuhtoa hiekalla ja vedellä valkeiksi — siten näyttää talonpojan tupa siistimmältä."

"Aivan niin kuin tiesit minun tahtovani; näes, minua aina on suututtanut nähdessäni, miten talonpojat maalaavat huonekalunsa vaaleansinisiksi ja punaisiksi ikään kuin likaa peittääkseen tai kun olen nähnyt tuvassa petsattuja tuoleja ja koreita akkuna verhoja; sillä silloin tietää varmaan sen olevan hyljätyn huoneen, jossa ei kukaan asu."

"Ja joka tulee homeelta."

"Ja omenilta tai suolatuilta orjantappuran lehdiltä, joita on sokuri astiassa."

"Ei mitään tuommoista. Ainoastaan muutamia tauluja, jotka isäni lahjoitti; eihän niistä haittaa ole?"

"Ei suinkaan. Tiedätkö, me otamme kotiimme äitini kuvan, vedenjumalan kuvan, tiedähän, ja kanteleen; ne voivat olla vinnikamarissa, jossa ei muita käy kuin me."

Täten keskustelivat nuoret kauvan, miten asettaisivat hauskan kotinsa; kumpikaan heistä ei ajatellut vanhaa kreivinnää ja hänen loistoaan. Käykäämme hänenkin luokseen!

Tuo pieni akka istui syvässä tyyntyjen ympäröimässä nojatuolissa. Hän näytti kivulloselta, vaan ei kuolevaiselta. Lääkäri oli kuitenkin hänelle yhtä välttämätön henkilö joka päivä, kuin kelloseppä oli kellojen vetämiseen joka viikko. Lääkärin alituisetta avutta, niin kreivitär ajatteli, ei luonto olisi voinut pysyä koossa neljäkolmatta tuntia.

Mielestään oli hän uppoavan veneen tapainen; sillä eroituksella vaan, että hän ammensi sisäänsä rohtoja pysyäkseen pinnalla. Koko hänen elinvoimansa oli kiinapuun kuori, hän oli, niin sanoaksemme, läpikotaisin vahvistettu tuolla kallisarvoisella kuorella. On siis luonnollista, että lääkäri oli saapuvilla.

"Vai niin, tohtori ei luule sen olevan terveydelleni ja hengelleni vaarallista, jos joskus sattuisin ottamaan noita vehreitä rohtoja kuusikolmatta tippaa viidenkolmatta sijaan?"

"En luule, siitä olen varma."

"Niin, kas kamarineitsy hätiköitsee joskus ja kaataa liikaa; mutta ne ovat harvinaisen väkeviä."

"Erittäin vaikuttavia."

"Tohtori ei voi milloinkaan käsittää miten kipeä oikeastaan olen. Tohtori ei vielä tunne minun ruumiini rakennusta. Oi, lääkeneuvoksen kuoltua en ole saanut lääkäriä, joka tarkkaan tuntisi kipujani; niin, herra tohtori, olen näinä viitenäkolmatta vuotena koetellut kaikkia pääkaupungin lääkäreitä; mutta kukaan ei ole ymmärtänyt tautiani; sairautenani oikeastaan on heikko ja ärtyvä hermosto, heikko rinta, vatsavammoja, päänsärkyä ja omituinen ilkeä tunne käsivarsissa ja säärissä, jonka lisäksi on vielä taipumus synkkämielisyyteen."

"Tauti on monimutkainen ja rouva kreivinnalla on oikein siinä, että lääkärin täytyy tarkoin tuntea kreivinnan ruumiinrakennus, voidakseen hyödyttää. Suvaitkaa kysyä ruokahaluanne..."

"Oi, rakas tohtori, ei ensinkään ruokahalua; minä ihmettelen, että voin elää niin vähällä. Jaana neitsyeni ihmettelee aina, miten voimissani pysyn."

"Oi niin, ell'ei kiina..."

"Niin oikein, kiina, sepä se on, niin. Minä ajelen kaksi tuntia päivässä ja liikun siis tarpeeksi asti, se on selvä; mutta juotuani kupillisen choklaata muutaman sokurileivoksen mukana, en voi nauttia mitään ennen yhtätoista; silloin tavallisesti syön metsäkanan tai pyyn. Tohtori tietää, ett'ei semmoisissa elävissä ole paljoa syötävää. Katalaani voi syödä kaksi kerrassaan, mutta sitä ei voi emäntänsä. Kello neljän tahi puoli viiden aikaan syön päivällistä, siinä on harvoin enemmän kuin kuutta lajia. Jos tohtori näkisi, miten vähän syön paistia, niin tohtori ihmettelisi."

"Niin, todellakin."

"Ja kuitenkin ovat useammat pääkaupungin lääkärit väittäneet minun nauttivan liaksi, se on omituista. Mutta onpa lääkärejä, jotka luulevat ihmisen voivan elää ilmalla ja vedellä — se on tavatonta."

"Niin, onpa todellakin minulla virkaveljiä, jotka pelkäävät ruokaa; mutta minun ajatukseni on..."

"Niin, tohtori on luultavasti havainnut lääkkeiden olevan terveyden puutteita paikkaamassa, se on minun ajatukseni. Terveys ei ole lääke; jos aina voisi pysyä terveenä eikä milloinkaan sairastuisi, niin ei tarvittaisi lääkärejä eikä rohtoja, kun kerran on ehditty lapsuuden ajasta."

"Niin, se on todellakin totta."

"Minun ruumiini ei kärsi rasvaisia, herra tohtori, mutta minä syön niitä niin kovin kernaasti ja minun tavallani paljon. Miten korjata tämä virhe? Ruumiini ei siedä rasvaisia aineita, sehän on selvä."

"Jos kreivinna suvaitsee, niin kirjoitan pienen lääkemääräyksen."

"Kyllä, rakas tohtori, minä kiitän teitä. Jos nyt olisi täällä ollut tohtori K—, olisi hän sanonut: älkää syökö rasvaisia aineita. Ha ha ha, tuntuu hullunkuriselta saada niin yksinkertainen määräys lääkäriltä."

Lääkäri hymyili säälivästi.

"Niin, on todellakin hullunkurista," alkoi vanha rouva uudelleen. "Olkaa hyvä ja kirjoittakaa! Kenties tarvitsen sitä tänään; sillä tuossa tulee hovimestari. Muutamia ystäviä tulee luokseni tänään, ainoastaan muutamia. Miten monta kuverttia?"

"Kahdeksanneljättä, kreivitär," vastasi hovimestari kumartaen.

"Silloin tällöin käy muutamia ystäviä luonani," lisäsi akka, "muutamia läheisiä ystäviä."

Hän pani silmälasit nenälleen ja katseli luetteloa.

"Presidentti v. M. vapaaherrattaren ja kahden neiden seuraamana — hm, kuules, Mellstedt, pane hyvin hyvää viiniä presidentille, hän ymmärtää arvostella sitä ja on sitä paitsi semmoinen, joka ei säästä ketään ja minua kaikkein vähimmän. Hm, hovisaarnaaja, vai niin, niin hän saa toista numeroa."

Vanha nainen alkoi merkitä; sillä hän oli tavallaan tyystä, vaikka kyllä talossa kului kosolta.

"Tiedättekös, tohtori," sanoi hän tuttavallisesti hovimestarin mentyä, "tiedättekö tohtori, ei ole hauskaa omata joukko ystäviä, joita oikeastaan ei voi kärsiä; mutta minun tuttavuuteni on semmoinen, minä en voi sitä välttää; he kutsuvat minua ja minun täytyy kutsua heitä. Tänään on luonani niin sanottu seoitus; joukko kaikenlaisia ihmisiä, joiden kanssa olen tekemisissä ja antaakseni seoitukselle väriä ja mallia, olen kutsunut presidentin — miksi sanotaan sellaista lisäystä lääkkeessä?"

"Corrigensiksi, aine joka lieventää maun," sanoi tohtori hymyillen.

"Niin, juuri semmoista on presidentini. Hän on aina seurassa; sillä hän syö mielellään hyvää ja minun keittäjäni on taitava. Kerran annan teidän maistaa eräänlaista soppaa, jota kukaan muu ei osaa keittää kuin hän."

Tohtorin lääkemääräys oli kirjoitettu ja rohto tuotiin kotiin ollakseen saatavilla, kun kreivinna oli syönyt juotetun vasikan maksaa.

Lääkärin lähdettyä alkoi pukeminen; siitäkös vaiva kamarineitsyelle, varsinkin kun akka kivulloisuuden tähden oli hyvin tunteellinen tai, niin kuin sanotaan, äreä. Viimein joutui kello puoli viiteen, vaunuja tuli, ja jalan astuja tulvasi leveitä portaita ylös ja kreivinna antoi itseään taluttaa salonkiin ottaaksensa vieraita vastaan.

"Terve tuloa, rakas presidenti! Minua ilahduttaa nähdä teidän taas yhtä iloisena ja terveenä kuin eilen illalla. Oli erittäin vilkasta vapaaherrattaren illallisilla."

"Oli kyllä, erittäin vilkasta; minä en ollut sisällä vaan pelasin koko illan; kuulin kuitenkin Babeten pianonsoiton. Todellinen nero, tai mitä arvelee neiti Jaana; joka itse suorittaa niin vaikeita asioita? Eikö Babette soita ihastuttavasti?"

"Niin, ihastuttavasti, mestarillisesti, aivan kun Chopin itse," sanoi laiha tyttö, jonka läpikuultavat sormet näkyivät pianoa varten luoduiksi.

"Hyvää päivää, rakas laamanni! Terve tuloa, hovisaarnaaja ja te rakas Wennergrén!" Niin istui vanhus tervehtien ja kumartaen kaikille herroille, siksi kuu kaikki olivat kokoontuneet.

Päivälliset olivat herkulliset. Presidenti kehui viiniä suureen ääneen; vaan hovisaarnaajan ja rakkaan Wennergrénin, erään hyvänlaisen maisterin, mielestä veti tuo hyvä viini suun väärään.

Samaan aikaan istuivat mummo, äiti, Stiina ja Erkki pienessä Veräjätuvassa, syöden viiliä suuresta pytystä, nauraen ja leikkiä laskien.

Keillä hauskin oli?

* * * * *

Oli talvi, ihan niin kuin kertomuksemme alussa. Veräjä seiso iaidan nojalla; aita oli kokonaan lumen peittämänä, ainoastaan muutama sieltä täältä esiin pistävä seiväs todisti sen olevan olemassa. Tuvassa surisi rukki niin kuin monta vuotta ennenkin, se oli mummon pellavan kehruukone, joka äänsi kuin ruisrääkkä, etsiessään saalista lämpimänä kesä-iltana.

"Ja sinä sanoit, että Malmi on kutsuttu; tuleeko hän?" sanoi äiti, aivan kuin olisi ollut puhe jostakin muusta eikä hänen omasta pojastaan. Eroitus parempain ja huonompain ihmisten välillä onkin vielä niin suuri, juopa "raa'an" joukon ja "sivistyneiden" välillä niin leveä, että köyhä tuntee itsensä vieraaksi omalle lapselleen, kun se on hypännyt juovan toiselle puolelle. Jos ajattelemme asiaa, niin huomaamme, että mökin asukas, köyhä raukka, jonka poika on kohonnut herraksi, ei milloinkaan sano "poikani", vaan mainitsee hänen nimensä ja ikään kuin selittääksensä liikanaista lyhyttä lausetavassaan lisää: "sillä hän on minun poikani." Ylpeyttä se ei ole eikä nöyryyttäkään, vaan tunne, että ovat erotetut, saa hänen siten puhumaan. Samaa tunsivat nytkin äiti Antti Pietarin suhteen, jonka tähden hän nimittikin häntä Malmiksi; hän oli vieras, herra, joka kuitenkin oli levännyt hänen sylissään ja joka ensimmäisen sivistyksensä oli saanut mummolta.

"Erkki sanoi Malmin luvanneen tulla," vastasi Priita Stiina, joka reunusti morsiuskenkiään silkkinauhalla; "kyllä hän tulee."

"Hän varmaankin on hyvin kasvanut," sanoi mummo; "hän ei näyttänyt heikolta, tuo Malmi."

"Mutta mikä hän oikeastaan on?" kysyi äiti.

"Oi, hän on samanarvoinen kuin pappilan maisteri, hän ei ole komministeri vaan apulainen siellä yliopistossa," sanoi Stiina; "mutta Erkki kertoi kapteenin sanoneen semmoisten apulaisten olevan parempia kuin meidän."

Niin kuin monta vuotta sitten, paloi nytkin valkea pesässä; Posse oli kuuro ja melkein sokea, vanhuuttaan oli se jo paljasselkäinen ja harmaapartainen, mutta alkoi kuitenkin murista, sillä se tunsi jonkun vieraan liikkuvan ulkopuolella.

Tuvan kolme asukasta istuivat vanhoilla asemillaan; mummo keskellä lattiaa, Stiina pesän ääressä valkean loisteessa ja äiti puuhaili illallista, sillä kello osoitti tavallista ruokatuntia: seitsemää.

"Mutta kuka Herran nimessä on tuolla ulkona puuvajassa?" sanoi viimein Stiina, "siellä on joku vieras. Hyi! olin juuri mennä noutamaan muutamia puukalikoita, sillä muuten valkeamme pian sammuu, mutta nyt en uskalla."

Silloin aukeni ovi ja sievään turkkiin puettu herra astui sisään kantaen puita sylissään.

"Valkea ei pala hyvästi äiti," sanoi hän heittäessään puut valkealle, joka taas leimahti ilmituleen. "Hyvää iltaa mummo, hyvää iltaa äiti ja sinä olet kai Priita Stiina?" sanoi vieras tytölle, joka niiasi niin syvään kun suinkin oli opetettu.

"Oi, hyvänen aika! Antti Pietari! Antti Pietari!" huudahtivat kaikki ja syöksyivät hänen ympärilleen kuin unesta heräten.

"Niin, teidän entinen Antti Pietarinne," sanoi hän ja syleili heitä kaikkia. "Jumalan rauha! Tiedättekös, äiti, nyt jään tänne yöksi."

"Oi, eihän Malmi voi täällä nukkua," sanoi äiti, joka nyt oli ehtinyt malttaa mielensä ja huomasi että Antti Pietari kuuluisi sopimattomalta.

"Malmi on tottunut parempaan," sanoi mummo; "mutta hyvä Jumala, miten hän on kasvanut isoksi, hän on aivan isänsä näköinen kun tarkemmin katsoo."

"Oi, miten hieno takki hänellä on!" sanoi Stiina silitellen hienoa turkkia; "koettakaas, äiti, niin hienoa kuin sametti. Oi, Jumala nähköön, en minä luullut hänestä oikeata herraa tulevan. Vai niin, Malmi tunsi minun?"

"Niin, Stiina, heti. Mutta älkää nyt nimittäkö minua tuolla ijankaikkisella Malmi nimellä."

"Sehän on hänen nimensä," sanoi mummo; "eihän meidän sovi sanoa vaan Antti Pietariksi."

"Sopii kyllä, mummo. Katsokaa, sen tähden toin puitakin, muistuttaakseni teitä siitä, että olen sama Antti Pietari kuin muinoinkin."

Äiti oli todellakin hämmillään pyytäessään häntä syömään.

"Kas meillä on vaan yksi vati," sanoi hän, "ja vaan puulusikoita; mutta tuossa on Malmin — Antti Pietarin aioin sanoa, sinun oma lusikkasi. Katsopas siinä on: A. P. P. P., joka merkitsee Antti Pietari Pietarin poika; Malmin isän nimi oli Pietari."

Yliopiston apulainen Malmi, koki kaikin tavoin muuttaa omaistensa puhuttelutapaa, mutta hieno takkinsa, kaulahuivinsa ja kellonsa estivät heitä häneen tutustumasta.

Hän teki itselleen vuoteen matkavällyistään ja nutuistaan — ja hän nukkui taas äitinsä tuvassa.

Hänen nukuttuaan nousi äiti, viritti tulta päreesen nähdäkseen hänen oikein. Hän tähysteli häntä kauvan; viimein kuiskasi hän itsekseen: "Onpa hän sittekin oma Antti Pietarini." Seuraavana aamuna meni poika tuvasta ja kohta kuulivat he vanhan kirveen olevan täydessä työssä. Antti Pietari oli taas kotona, hän hakkasi puita äidilleen ja mummolleen, niin kuin oli ennen tottunut. Silloin juoksivat kaikki ulos ja huusivat: "Katsokaas Antti Pietaria! Etkö luule olevasi liian hyvä hakkaaman puita äidillesi Veräjätuvassa!"

Vasta nyt hän oikein tunnettiin, — eikä ollut hän enää Malmi.

Seuraavana sunnuntaina ajoivat vanha mummo ja äiti häkkireessä ja Priita Stiina Malmin reessä kirkolle; siellä oli häät ja lähestyessään kirkkoa näkivät he reen, kaksi virmaa varsaa edessä, tulevan hyvää vauhtia Niemelän tietä ja Udestatalosta päin mukavan laition, jota veti kaksi sävyisää hevosta.

"Tuolla tulee Erkki ja kapteeni sitte!" huusi Stiina.

Urut soivat, väkeä saapui vähitellen kirkko täpö täyteen, sillä kaikki tahtoivat nähdä kun Veräjätuvan Stiina vihittiin kapteenin pojan kanssa.

Vihkimys toimitettiin ja Erkki ja Stiina olivat aviopari.

Häät olivat aivan tavalliset talonpoikaishäät; äiti ja mummo, Stiinan ahkeruus ja Malmin lisäys maksoivat viulunsoittajat, sillä kaksi semmoista siellä todellakin oli häiritsemässä Jumalan huoneen rauhaa. Stiina olisi hyvin mielellään tahtonut kirkon ruunua, mutta hänen oli täytynyt luopua siitä, sillä hänellä ei ollut varaa vuokrata sitä. Ja koettaessaan huomauttaa siitä, että kirkonruunu aina pukee morsianta, oli Erkki kääntänyt kuuron korvansa häneen päin. Erkki ei käsittänyt mitään ja sentähden oli Stiinalla mirtistä tehty ruunu tummilla kiehkuroillaan.

* * * * *

Eräänä kauniina, kirkkaana talvipäivänä vei Uudentalon kapteeni vastaanaineet mukanaan Tammisaarelle. He astuivat hitaasti kuin surujuhlaan lumista tietä tuvalle. Kapteeni avasi oven, he astuivat pimeään huoneeseen; mutta kohta avattiin luukut ja Jumalan päivän paiste tulvasi huoneeseen, loisti kullatulla keruupipäällä ja Adelaiden harpunkielillä, merenjumalalla ja vesililjalla. Valo säde kultasi jokaisen esineen, ikään kuin se olisi ollut utelias lapsi, joka kauvan odotettuaan ja vihdoin sisälle päästyään kosketti ja iloisilla silmillään tähysteli kaikkia.

Kapteeni seisahtui merenjumalan kuvan eteen.

"Tiedättekö, lapset, tuon kuvan olen itse tehnyt liidusta ja paperitaikinasta; kuva ei ole aivan huonosti onnistunut. Minä tein sen valmistaakseni Adelaidelle hauskan hetken. Adelaide! — Nyt kerron hänen elämäkertansa."

Kapteeni kertoi sääntilleen tuon onnetoman kertomuksen ja sanoi vihdoin: "Tiedättekö, lapset! häpäpäivänä menin Adelaiden haudalle; siellä oli viheriätä lumen alla, minä otin muutaman lehden. Onnellinen sinä, joka ajoissa muistit Ulpukan laulun, muuten olisit nyt kamarineitsy tai yhteen taottuna jonkun armollisen rouvan pitkäsormisen kirjanpitäjän kanssa. Stiina, laulapas Ulpukan laulu," sanoi kapteeni taputellen miniänsä päätä, "laulapas!"

Ja Stiina alkoi laulaa katsellen vaiennutta kanteletta: "Käy orponen..."

"Klang," äänsi kannel — yksi sen kielistä katkesi auringon lämmön vaikutuksesta; "klang" kertoi kaiku vanhasta soittokoneesta — ja Stiina vaiken.

Syvä hiljaisuus vallitsi kauvan. Vihdoin sen keskeytti kapteeni, joka silmiään pyyhkiellen sanoi: "Tapaus on aivan luonnollinen, auringon valo on lämmittänyt yhden noista ruostuneista kielistä, siinä ei ollut mitään luonnotonta; mutta totta on, sen uskon — sinä et ole äiditön jos kohta äitisi onkin kuollut. — Nyt lähdemme kotiin lapset!"

Nyt vasta muisti Stiina halunsa viedä kantele kotiinsa. Nyt mainitsi hän sen.

"Ei, lapseni, huone olkoon koskematonna niin kauvan kuin minä elän," sanoi kapteeni, lukitsi oven ja pisti avaimen taskuunsa.

* * * * *

Eräs puhuja sanoi kerran: "kohtalo on aina ollut osanani." En voi sille mitään, että rehellinen kirjapainon taituri valitsee morsiamen hienommasta seurapiiristä enkä sillekään, että niin sattui sille, jonka tehtävänä oli saattaa tämä pieni kertomus ihmisille ikitiedoksi. Muutama päivä sitte tuli Jaana, tuon hyvän armon kamarineitsy, emäntänsä luo. Vanhus istui tapansa mukaan tynnyjen ympäröimänä odotellen jotakin uutta, sillä hän imi uutisia aivan kuin Bononikivi valoa taas valaistakseen.

"No, Jaana, mitä kaupungilla tapahtuu?"

"Oi, ei mitään erinomaista, mutta minä tapasin Saarisen."

"Vai niin; sitte kuin olette naimisissa, kannan minä ensimmäisen lapsenne ristille."

"Nöyrimmät kiitokset".

"Ja vielä?"

"Hän antoi minulle arkin, jonka hän oli kaapannut eräästä kirjavasta romaanista, joka ilmestyy jouluksi. Minä ajattelin, että sen kuuleminen kentiesi huvittaisi armoa!"

"Niin, lue vaan!"

Jaana luki tämän kertomuksen. Kieltää ei sopine, että tuota hyvää akkaa harmitti kuulla itsensä noinkin hyvin kuvailtuna tekonimen varjossa.

"Joko loppui?"

"Jo, teidän armonne."

"Tuo mielestäni on kirjoitettu ihmisille näytteeksi siitä, että kunkin tulee seurata kutsumustaan, eikä huolia siitä, mitä ihmiset ajattelevat."

"Siltä tuntuu."

"Hm, tuon kirjan voisi kirjoittaja omistaa Rudensköldille, joka on kirjoittanut pitkän lorun sukukierrosta ja joka opettaa talonpojan lapsia."

"Niin, sehän sopisi."

En siis sentähden, että tahtoisin lopettaa nimellä, joka jokaiselle kansan ystävälle on rakas, enkä koristaakseni tätä kertomusta tai antaakseni sille arvoa, jota se muuten puuttuu, vaan että tuo hyvä rouva saisi tahtonsa täytetyksi, tiedän hänen aina sitä vaativan, omistan tämän pienen kertomukseni ihmisystävälle, *jalolle Torsten Rudensköldille*.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TUPA UUDENTALON VERÄJÄLLÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE

PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative

works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a

replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541.

Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.